

Frit NORDEN

36. årgang - nr. 2 -3 - 2008

Temanummer:

Nordens sprog under pres!

Af Hanne Kock

LÆS I BLADET

Hvorfor bruge tid på nabosprog?	
<i>Af Lis Madsen</i>	s. 2
Nordisk sprogkonvention og Deklaration om nordisk Sprogpolitik	
<i>Af Luise Hemmer Pihl</i>	s. 4
Sprogpolitik som magtinstrument	
<i>Af Jørgen Christian Wind Nielsen</i> ..	6
Har universiteta eit språkansvar?	
<i>Af Tove Bull</i>	s. 8
Et sprog kan forsvinde sammen med en generations uddøen eller fraflytning	
<i>Af Jakob Buhl</i>	s. 10
Adoptér et sprog	
<i>Af Brigitte Alfter</i>	s. 12
EU og domænetab	
<i>Af Jakob Buhl</i>	s. 13
Dansk sprogdebat i bladet "Grænsen"	
<i>Af Leif Kajberg</i>	s. 14
Nordisk sprogfællesskab – ulykkelig dansk kærlighed?	
<i>Luise Hemmer Pihl</i>	s. 19
Debattinlägg skandinaviskt samarbete	
<i>Av Tomas Larsson</i>	s. 20
Mumledansk og nordisk sprogforståelse	
<i>Af Niels Davidsen-Nielsen</i>	s. 22
At tale, lytte og forstå nabosprog	
<i>Uddrag af Att förstå varandra i Norden</i>	s. 24
Om dansk og svensk på tværs af Øresund	
<i>Af Leif Kajberg</i>	s. 26
Nabosprogsforståelse og falske venner	s. 28
Links ...kultur- og nabosprogsforståelse	s. 29
Boganmeldelser og -omtaler	
<i>Luise Hemmer Pihl /Jakob Buhl</i> ..	s. 30
Invitation til udvidet årsmøde 2008	32

“När norska Statoil vände sig till Norges Fiskarlag med ett brev på engelska flög fan i fiskarlagets talesman: han lämnade ett svar på isländska och hotade med att om hans landsmän i oljebranschen envisades med engelska skulle nästa svar bli på zulu. Statoil backade genast och svarade att ehuru koncernspråket var engelska skulle de förstås skriva på norska, norrmän emellan.”
(Catharina Grünbaum i *Dagens Nyheter* 21 nov. 2007)

Catharina Grünbaum refererer her til et citat fra et nylig afholdt seminar i Oslo om det norske sprogs stilling i forhold til engelsk. Hun fortsætter:

“... oplægsholderens råd till folk i näringslivet var: **Bruk norsk når du kan, engelsk når du må**, ... och det applåderades av de tre hundra deltagarna.”

I Norge, Sverige, Danmark og Island findes der, eller arbejdes der på, politiske aftaler eller sproglove, som går ud på at sikre nationalsprogene. Sprogudvalget i Danmark har netop konkluderet i rapporten ‘Sprog til tiden’, at der ikke er behov for en dansk sproglov. I Sverige arbejder man i øjeblikket frem mod en sproglov, som skal erklære svensk for hovedsprog i Sverige, og som skal sikre forskellige svenske minoritetsprog. Spørgsmålet er bare hvilken gennemslagskraft disse ytringer får i virkeligheden?

Fokus på sprog i 2008

Den 21. februar var det FN's interna-

**Husk
Nordisk Folkeriksdag 2008 i Bergen**
Lyt til nabosprog... tal dit modersmål
Program på midtersiderne...

tionale Modersmåldag. Det er EUs år for interkulturel dialog og den 26. September er det europæisk sprogdag og den internationale oversætterdag. Der er opmærksomhed både på eget og andres sprog.

Men inspirationen til dette temanummer kommer andetstedsfra, nemlig fra *Vigdís Finnbogadóttir*, Islands tidligere præsident og Unescos ambassadør for verdens sprog. På Nordisk Folkeriksdag i Island 2006 holdt hun et hjertevarmt foredrag om de usynlige bånd, der binder Norden sammen og om nordisk sprog- og kulturfællesskab som grobund for samarbejde i en globaliseret verden.

I dette temanummer ser vi derfor på det nordiske sprogfællesskab og på nogle af de sprogpoltiske udfordringer i Norden.

Vi minder om to vigtige nordiske sprogtaaler, dels den godt 20-årige Nordiske Sprogkonvention og dels den nye Deklaration om nordisk sprogpolitisk, som forhåbentlig vil blive udmøntet i en eller måske flere nationale handlingsplaner?

Nabosprogsforståelse (grannspråks-förståelse) er hovedtemaet. Læs om nordiske sprogpiloter, 'mumledansk', 'falske venner' og sprogferinger fra Øresundsregionen.

Hvordan det vil gå fremover med sprogudviklingen i Skandinavien?

Vi runder af med et citat af Tore Kristiansen:

“Det ultimativt spændende spørgsmål med hensyn til den gensidige sprogforståelse i Skandinavien er jo om de unge i mødet med den store verden vil

fastholde en forestilling om 'vi skandinaver', og om de i så fald vil bygge på sprogfællesskabet....Hvis de unge skandinaver har mere til fælles i deres orientering mod USA som kulturelt og sprogligt normcentrum, vil de måske hellere tale engelsk med hinanden?

Vi har tre offentlige institutioner der betyder noget for hvordan det går med vores sprogfællesskab i mødet med den engelsk-amerikanske globale landsby: lydmedierne (radio og TV), skolen og retskrivningen. Disse institutioner er de vigtigste bærere af det sprog-ideologiske klima i vores skandinaviske sprogsamfund. De kan, nu som før, bruges til at fremme enten mangfoldighed eller ensretning. Hvis den gensidige sprogforståelse i Skandinavien skal have en chance, skal vi nok til at overveje hvordan vi kan bruge disse institutioner anderledes end vi gør i dag.”
Nabosprogsdidaktik, 2006, s.90)

Vi håber, at dette temanummer kan inspirere til handling.

Frit NORDEN

Tak til Stiftelsen Clara Lachmanns fond för befrämjande av den skandinaviska samkänslan för støtte til udgivelse og distribution af dette temanummer.

Ekstra eksemplarer kan fås gratis ved henvendelse til en af bagsidens adresser .

Redaktion:

Hanne Kock (ansvarshavende)

hannekock@post.tele.dk

Luise Pihl

skrodhoj@mail.dk

Jakob Buhl

NordenDebat@yahoo.se

Leif Kajberg

Leif_Kajberg@hotmail.com

Jesper Morville

JesperMorville@mail.dk

Fritt Norden, Norge:

John Dale

j.dale@online.no

Fritt Norden, Sverige:

Jörgen Bengtson

jorgen@infopress.se

Gunilla Winberg

gunri@telia.com

Abonnement: Dkr. 200-

Tryk: Toptryk, Gråsten

Hvorfor bruge tid på NABOSPROG?

Af Lis Madsen.

I en verden hvor det engelske sprog fylder mere og mere, kan det umiddelbart virke overflødigt at bruge tid på nabosprog, men der er faktisk nogle ret vigtige grunde til at bruge lidt tid på nabosprog.

Denne artikel handler om de skandinaviske sprog dansk, norsk og svensk og de fordele, der er ved at kunne forstå disse tre sprog.

Hvorfor skal man arbejde med nabosprogsundervisning i skolen?

Denne artikel handler om, hvorfor det netop ikke er overflødigt, og hvordan man med en relativ lille indsats kan få adgang til en sprogforståelse, der gør det muligt at kommunikere med naboerne i Skandinavien uden nævneværdige problemer. Man behøver heller ikke at forringe kommunikationen ved at anvende et for alle parter fremmed sprog som fx engelsk.

Hvad er Nabosprog?

Nabosprog er sprog, der er stærkt beslægtet med ens eget sprog, både i opbygning, ordforråd og til dels udtale – hvorfor det er ret enkelt at lære sig at forstå nabosprog. Med en beskeden indsats og en positiv attitude kan man i løbet af ganske kort tid vænne sit øre og øje til at forstå naboens sprog. Det særlige ved undervisning i nabosprog er, at målet er at opnå en receptiv kompetence, altså at lære at *forstå* talt og skrevet nabosprog. Målet er *ikke* at lære at tale og skrive nabosprog. Pointen er, at personer fra Skandinavien med nabosprogsforståelse kan anvende deres eget sprog, når de kommunikerer med hinanden.

Kommunikationen bliver dermed mere

fri, naturlig og nuanceret, da ordforrådet og sikkerheden alt andet lige er størst, når man anvender sit modersmål.

En sidegevinst ved nabosprogsundervisning er, at arbejdet med nabosprog kan fungere som en øjenåbner i forhold til at lære fremmedsprog. Der er en stor gennemsigtighed nabosprogene imellem p.g.a stor overensstemmelse mellem syntaks, bøjningssystem og ordforråd. Det betyder, at de små forskelle gør det er lettere at få øje på, hvad sprog er, hvordan sprog er bygget op, og hvad det er man må gennemskue, når man skal lære sig et nyt sprog.

Prøv fx at tage en svensk tekst og sammenlign den med en eller flere oversættelser til norsk og dansk (det kunne være en af Astrid Lindgrens tekster). Gennemsigtigheden gør, at man umiddelbart får indblik i, hvor svært det er at oversætte fra et sprog til et andet, hvilke valg oversætteren må træffe undervejs – og hvilke forskelle og ligheder der er imellem de tre sprog. Endelig giver arbejdet med nabosprog en større viden og bevidsthed om eget sprog.

Hvad er det så, man skal lære for at kunde forstå nabosprog?

Som nævnt ovenfor er målet at forstå talt og skrevet nabosprog. Syntaks og bøjningssystemet volder normalt ikke problemer; udfordringen er ordforrådet og frem for alt udtalen. Der er visse ord, der hedder noget andet på nabosproget (der er størst forskel på dansk og svensk). Nogle ord må man slå op, andre kan man gætte ud fra konteksten, visse ord må man lære sig. Svenskere og nordmænd må fx lære sig det danske talsystem. Nogle ord hedder det samme, men betyder noget forskelligt: De såkaldte falske venner. *Rolig* betyder fx stille på dansk, men

morsom på svensk. Ofte kan man imidlertid afgøre betydningen ud fra konteksten. Det handler altså om at vælge en læsestrategi, hvor man fokuserer på sætningens og tekstens mening, ikke kun på betydningen af det enkelte ord, og hvor man så løbende skriver sig sine iagttagelser bag øret. Men den største udfordring er uden tvivl *talt* nabosprog. Det er derfor vigtigt, at der arbejdes meget med at lytte til nabosprog og at udvikle lytteforståelsesstrategier.

Man får mest ud af det, hvis man selv får øje – og øre – på forskellene. Det kan gøres på mange måder, her er et par forslag. Brug så vidt muligt skrift og tale parallelt, fx ved at lytte til oplæsning af tekster på nabosproget ledsaget af teksten på skrift. Når der læses en tekst af en forfatter fra nabolandet, så find en tekst, der er indlæst (mange børnebøger og klassiske tekster findes indlæst), og notér ned, hvilke udtaleregler der gælder på det pågældende sprog. Er der fx bløde konsonanter, er der stumme lyde, er der andre lyde end dem, vi kender fra vores eget sprog? Se film og tv fra nabolandet og sæt undertekster på – på nabolandets sprog. Det er vanskeligere sprogligt at følge med i en film end i en oplæsning. Det kan derfor være en god idé at starte med oplæste tekster. Herefter kan man gå via tv – fx en tv-avis – til film. Tv-avisen er lettere end film, dels fordi oplæseren ser direkte på seeren, der kan supplere sin lytteforståelse med iagttagelse af mimik, dels fordi oplæseren taler tydeligt og uden baggrundsstøj og dels fordi der kun er en eller to i studiet ad gangen. Et alternativ – eller bedre et supplement – er at indgå i ægte kommunikation med en fra nabolandet. Lad være med at slå over i engelsk, når du møder en nabo. Insister på at tale dit eget sprog og gør dig umage med at tale tydeligt og langsomt og med at lytte intenst til det, den anden siger. Det handler meget om attitude og vilje til at få kommuni-

Lis Madsen er uddannelseschef ved N. Zahles Seminarium i København, projektleder for nordisk projekt om uddannelse af nordiske sprogpiloter og cand.mag i dansk og religion. Lis Madsen har redigeret bogen „Nabosprogsdidaktik“, om nabosprogs undervisning til lærere og lærerstuderende, som udkom på Dansk lærerforenings forlag i 2006. (se side 31)

kationen til at lykkes. Hvis den, du kommunikerer med, ikke forstår dig, så gør dig umage med at gentage – måske med et andet ordvalg – og udtal tydeligt (det gælder især for danskere) og i et langsommere tempo. Det er fx oplagt at invitere en eller flere nabosprogstalende på besøg i undervisningen.

Og gevinsten?

Nabosprogskompetencen giver os generelt en større sproglig indsigt – både i vores eget sprog og i andre. Derudover giver den os adgang til umiddelbart at kunne kommunikere med mere end 20 millioner mennesker – på vores eget sprog. Og det giver os bedre mulighed for at få indsigt i nabolandenes kultur og historie og derigennem bedre kendskab til os selv, da vi har fælles historie og på mange måder ligner hinanden. Som de små sprogforskelle giver også de små kulturforskelle det lettere at få øje på, hvem vi selv er. Og så kræver det kun en meget beskeden indsats! En uges studieophold i et naboland er fx nok til, at nabosprog ikke længere føles som et fremmed sprog.

Artiklen gengives her med forfatterens tilladelse. Har tidligere været trykt i Magasinet NORDEN, nr 4-2007.

Nordisk projekt om uddannelse af

NORDISKE SPROGPILOTER

Hvad er en sprogpilot?

En sprogpilot er:

- en praktislærer/øvelsesskolelærer, der har fokus på nabosprog og inddrager nabosprogsdimensionen i undervisningen i grundskolen
- en resurseperson, der kan hjælpe kolleger med at tilrettelægge nabosprogsundervisning og give gode råd om materialer og metoder
- en praktikvejleder, der kan bidrage til, at nabosprogsdimensionen får en plads i de lærerstuderendes praktik
- Projektet skal resultere i at der uddannes 60 nordiske sprogpiloter rundt omkring i Norden.

En sprogpilot skal:

- fungere som aktiv formidler af nordiske sprog i grundskolen
- være en resurse og vejleder for kolleger i arbejdet med det nordiske stof og udvikle praktiske undervisningseksempler og metoder
- som læreruddanner bidrage til at sikre praksisdelen af nabosprogsmomentet i læreruddannelsen både kvalitativt og kvantitativt

LÆS MERE!

... på Nordiske sprogpiloters netsted.

<http://www.sprogpiloter.dk>

To nordiske sprogaftaler:

Nordisk SPROGKONVENTION

Af Luise Hemmer Pihl

Borgerne i Sverige, Danmark, Finland, Island og Norge har ret til at blive betjent på deres eget sprog, når de bor i et andet nordisk land og har brug for kontakt med myndigheder i opholdslandet.

Det er sikret gennem den nordiske sprogkonvention, der blev oprettet 17. juni 1981 og trådte i kraft i årene derefter - i Danmark med ikrafttræden 10. marts 1987.

Området for sprogkonventionen defineres således:

„Språk som omfattas av denna konvention är svenska, danska, finska, isländska och norska.

Konventionen avser såväl muntlig som skriftlig kontakt med en myndighed eller annat offentligt organ, dock ej telefonkontakt.“ (Artikel 1)

Og sigtet er at lette tingene for borgerne på de områder, som fremgår her:

„De fördragsslutande staterna förbinder sig att verka för att en medborgare i en fördragsslutande stat vid behov skall kunna använda sitt eget språk vid kontakt med myndigheter och andra offentliga organ i en annan fördragsslutande stat. Detta gäller förutom vid kontakt med domstolar främst vid kontakt med offentliga organ så-som sjukvårds-, hälsovårds-, socialvårds- och barnavårdsmyndigheter samt arbetsmarknads-, skatte-, polis- och skolmyndigheter.

I mål och ärenden vid domstolar och andra offentliga organ skall dessa såvitt möjligt sörja för att medborgare i fördragsslutande stat får behövlig tolk- och översättningshjälp. I brottmål skall medborgaren alltid få den tolkhjälp som behövs.“ (Artikel 2)

Af artikel 3 fremgår det, at omkostningerne ved ordningen skal dækkes af offentlige midler, altså ikke af den

borger, som søger hjælp.

Og myndighederne skal være aktivt behjælpelige med at føre konventionens sigte ud i praksis:

„De kontraherende stater skal arbejde for oprettelsen af offentlige sprogser-viceorganer eller anden form for tolke- og oversættelsesservice på steder, hvor statsborgere fra en anden kontraherende stat, som ikke forstår værtslandets sprog, opholder sig i større antal. Når antallet af sådanne statsborgere, der er bosatte i værtslandet eller i bestemte områder heraf tilsiger det, skal værtslandet fremme arbejdet med oversættelse og distribution af sådanne anvisninger, brochurer, blanketter og lignende, som er egnede til at forbedre forbindelsen mellem den enkelte og det offentlige.“ (Artikel 5)

Nordisk konvention om social bistand og sociale tjenester

Denne konvention blev indgået i 1994, og her understreges det, at borgerne i de nordiske lande ikke blot har ret til at nyde de samme sociale rettigheder inden for social bistand og sociale tjenester og inden for sundhedsområdet. Personkredsen defineres således:

„Hvis ikke andet er anført i de enkelteartikler, finder konventionen anvendelse på
a) nordiske statsborgere,
b) andre personer, som har lovlig bopæl i et nordisk land.“ (Artikel 3)

Og konventionen fastslår borgernes **sproglige rettigheder** i forhold til myndighederne:

„1. En statsborger i et nordisk land har ved skriftlig henvendelse til en myndighed i et andet nordisk land i enkeltssager om adgangen til social bistand eller sociale tjenester ret til at anvende dansk, finsk, islandsk, norsk eller svensk. I sådanne sager skal

*Luise Hemmer Pihl
Medarbejder ved Notat, Samtid og
New European Publications.
Forlægger og oversætter.
Medl. af Frit Norden-DK's
redaktion og styrelse.*

myndigheden sørge for at vedkommende, hvis der er behov herfor, får den fornødne tolke- og oversættelseshjælp i disse sprog.

2. I de tilfælde hvor sproget er af stor betydning for at formålet med social bistand og sociale tjenester skal kunne opnås skal organet, så vidt muligt, anvende et sprog som vedkommende forstår.

3. Bestemmelserne i første og andet stykke gælder tillige for sundheds-tjenester og sygebehandling.

4. 1 øvrigt gælder bestemmelserne i den nordiske sprogkonvention af 17. juni 1981. „ (Artikel 5)

Gælder ikke for de små

Grønland, Færøerne og Åland er omfattet af konventionen, men de „små“ sprog – grønlandsk, færøsk og samisk har ikke krav på ligestilling i denne sammenhæng. Således vil en grønlander ikke kunne møde op på kommunkontoret i Suomussalmi og regne med at blive betjent på grønlandsk.

*Den nordiske sprogkonvention
på svensk: http://www.norden.org/avtal/sprak/sk/sprak_sprak.asp?lang=2
og på dansk:
<http://www.hallonorden.org/ssp/hn/module/presentation/?XModuleId=13203>*

*Nordisk konvention om social
bistand og sociale tjenester:
<http://www.logir.fo/foldb/bek/1996/0000150.htm>*

Deklaration om Nordisk Sprogpolitik

Af Luise Hemmer Pihl

I 2006 vedtog Nordisk Ministerråd den første deklARATION om nordisk sprogpolitik. Baggrunden er, ifølge ministerrådet, at der er behov for en ny nordisk sprogpolitik, der skal sikre helhed og sammenhæng i Nordisk Ministerråds sprogsatsninger.

SprogdeklARATIONen afspejler den mangfoldighed af sprog, der tales i Norden og deler dem op i tre grupper, der alle er ligeværdige, men ikke har samme rolle:

„Et sprog kan være *komplet og samfundsbærende* i forhold til det sprogsamfund, hvori det tales. At et sprog er *komplet*, betyder i denne sammenhæng, at det kan anvendes i alle områder af samfundet. At et sprog er *samfundsbærende*, betyder, at det i et givet sprogsamfund anvendes til officielle formål – eksempelvis undervisning og lovgivning.“

DeklARATIONen fastslår, at der i Norden er seks sprog, som både er komplette og samfundsbærende: Dansk, finsk, færøsk, islandsk, norsk (i begge skriftsprogformer, bokmål og nynorsk) og svensk. Der findes

yderligere to sprog, som kan betragtes som samfundsbærende, men som ikke kan anvendes i alle områder i samfundet: Samisk i forskellige varianter og grønlandsk. Desuden er der visse sprog, som har en særstilling: Meänkieli (tornedalsfinsk), kvænsk, romani i forskellige varianter, jiddisch, tysk samt de forskellige nordiske tegnsprog. DeklARATIONen anvender udtrykket *Nordens sprog* om alle disse sprog. Når udtrykket *Nordens samfundsbærende sprog* anvendes i denne tekst, menes dansk, finsk, færøsk, grønlandsk, islandsk, norsk, samisk og svensk, mens *Nordens statsbærende sprog* udelukkende henviser til dansk, finsk, islandsk, norsk og svensk. Dertil kommer de omkring 200 ikkenordiske sprog i Norden som følge af indvandring. DeklARATIONen bruger udtrykket *alle sprog i Norden* om den samlede mængde af sprog, som tales i hele Norden, og den bruger betegnelsen *nordboere* om alle, som bor permanent i et af de nordiske lande. Det er meningen, at det nordiske samarbejde også i fremtiden skal foregå på de skandinaviske sprog: norsk, dansk og svensk.

Nordboeres sproglige rettigheder

Den nordiske sprogpolitik tager udgangspunkt i, at alle nordboere har ret til:

- At tilegne sig et samfundsbærende sprog i tale og skrift, således at de kan deltage i samfundslivet
- At tilegne sig forståelse af og kundskaber i et skandinavisk sprog og forståelse af de øvrige skandinaviske sprog, således at de kan tage del i det nordiske sprogfællesskab
- At tilegne sig sprog med international rækkevidde, således at de kan deltage i udviklingen af det internationale samfund
- At bevare og udvikle deres modersmål og deres nationale minoritetssprog

Mål:

En nordisk sprogpolitik bør derfor tilstræbe

- At alle nordboere kan læse og skrive det eller de sprog, som fungerer som samfundsbærende i det område, hvor de bor
- At alle nordboere kan kommunikere med hinanden, først og fremmest på et skandinavisk sprog
- At alle nordboere har grundlæggende kundskaber om sproglige rettigheder i Norden og om sprogsituationen i Norden
- At alle nordboere har meget gode kundskaber i mindst et sprog med international rækkevidde og gode kundskaber i yderligere et fremmedsprog
- At alle nordboere har almene kundskaber om, hvad sproget er, og hvordan det fungerer.

Der skal lægges vægt på fire områder

- sprogforståelse
- parallelsproglighed
- flersproglighed
- Norden som sproglig foregangsregion.

En ambitiøs deklARATION

Målet er altså ikke blot, at vi skal kunne magte vort eget sprog og kommunikere med hinanden på mindst ét nordisk sprog, men også beherske to fremmedsprog samt udvikle tolerance og forståelse for de over 200 sprog, der tales i Norden. Flot, hvis det lykkes!

LÆS MERE!

DeklARATION om nordisk språkpolitik kan læses på alle nordiske sprog på <http://www.norden.org/pub/kultur/kultur/sk/ANP2007746.pdf> Den kan også rekvireres gratis.

Vidste du, at sprog er nævnt i Helsingforsaftalen 1996, Artikel 8:

„I alle nordiske lande skal undervisningen og uddannelsen i skolerne i passende omfang omfatte undervisning i de øvrige nordiske landes, herunder Færøernes, Grønlands og Ålands sprog, kultur og almindelige samfundsforhold“

Sprogpolitik som magtinstrument

Af Jørgen Christian Wind Nielsen

I Sverige handler sprogpolitik også om borgerlige rettigheder, kønskamp og klassesamfund. I Danmark er formålet at styrke dansk sprog og kultur. En mangefacetteret sprogpolitik forudsætter en ideologisk parathed. Danmark kan lære noget her

Magtudøvelse gennem sprog er et centralt politikområde. I 2004 vedtog Folketinget en sprogpolitik baseret på „Sprog på spil, et udspil til en dansk sprogpolitik“ og en sprogpolitisk redegørelse fra Kulturministeriet. Udspillene kom godt omkring. Sprogteknologi, sprog i den offentlige sektor, førskoletilbud, parallelsproglighed, sprog i erhvervslivet og styrkelse af litteraturen. Udgangspunktet var og er, at „det danske sprog ikke generelt er truet“ og at en sprogpolitik „skal styrke det danske sprog og dansk identitet“.

Indvandrersprog er tabu

Mange af anbefalingerne realiseres nu: Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs og Dansk Sprognævns fælles sprogportal, Ordbog over det danske Sprog på nettet, Den Danske Ordbog og Den SprogTeknologiske Ordbase. Nordisk Ministerråds nye site Nordisk Sprog med afspilning af hiphop, oplæsning af digte på grønlandsk, færøsk, samisk osv. er godt. I medieforhandlingerne overvejer regeringen at styrke tale-til-tekst teknologi i Danmarks Radio, hvilket vil forbedre de døves situation væsentligt og formentlig reducere udgifterne til tekster.

Om modersmålsundervisning og dansk som andetsprog var „Sprog på spil“ fåmælt:

„Udvalget har på den tilmålte tid og med sin faglige sammensætning ikke set sig i stand til på tilstrækkeligt

kvalificeret fagligt grundlag at fremsætte egentlige anbefalinger om problemstillingen og foreslår derfor, at området fortsat følges opmærksomt“.

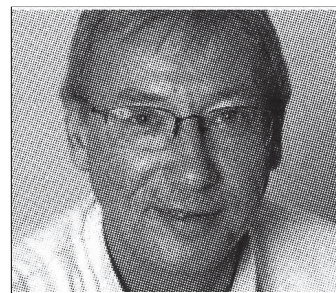
Hvor sprogpolitikken for dansk har til opgave at „styrke det danske sprog og dansk identitet“, har sprogpolitikken for indvandrersprogene snarere til formål at eliminere dem. Ingen retskrav på modersmålsundervisning, forslag om afskaffelse af faget dansk som andetsprog på seminarierne, selv det gode danske ord tosproget skal afskaffes i Undervisningsministeriets ordbog. Visioner om at danske domstole, sociale myndigheder mv. skal anvende uddannede tolke i indvandrer-sprog er lukket land.

Bästa språket

Anderledes er det i Sverige. Her handler sprogpolitik også om klassesamfund, om kønskamp, om borgerlige rettigheder og om modersmålsundervisning. Den svenske regering har fremlagt forslaget „Bästa språket - En samlad svensk språkpolitik“, baseret på „Mål i mun - Förslag till handlingsprogram för svenska språket“.

Udgangspunktet er, at adgang til sprog styrker demokratiet, og at sproglig mangfoldighed er en styrke, ikke mindst i den globale konkurrence. For mange borgere i Sverige er svensk andetsprog, engelsk anvendes mere, og fem sprog har fået status som nationale minoritetssprog: Finsk, meänkieli, jiddisch, romani chib og samisk.

Svensk skal være hovedsprog, det skal være et komplet og samfunds-bærende sprog, og det offentliges brug af svensk skal være letforståeligt. Alle skal have ret til et sprog, til at lære svensk og til at udvikle og bruge eget modersmål og nationale minoritets-sprog. En ny institution skal have det overordnede ansvar for sprogplejen, herunder tegnsprog.

Jørgen Christian Wind Nielsen
bestyrelsesmedlem i Modersmål-
Selskabet og konsulent i Forbundet
Kommunikation og Sprog

Klassesamfund og køn

Adgangen til et sprog som er anvendeligt i det offentlige liv er i høj grad ulige fordelt. Et levende demokrati og borgerinddragelse forudsætter forståelige tekster fra myndighederne, det styrker retssikkerheden og bidrager til øget effektivitet i forvaltningen. Sverige er et mangesproget land, men det er også et klassesamfund. Det synliggøres i de forskelle, der er mellem befolkningsgruppernes sprogbeherskelse. Undervisning i eget modersmål har central betydning for de yngste børns sprog- og identitetsudvikling. Sprogbrug i myndighedernes tekster og i medierne, på arbejdspladser og i skoler, der cementerer kønsroller og usynliggør kvinder, skal modvirkes. Klarsprogsinitiativet, der fokuserer på offentlige myndigheders sproglige udtryk, herunder svensk i EU, skal styrkes. Klarsprogsinitiativet finder i Danmark sin nærmeste pendant i Erhvervsministeriets projekt „En mere virksomhedsnær offentlig sektor“, herunder „Bedst på nettet“, der sætter fokus på øget tilgængelighed på det offentliges hjemmesider. Det er nødvendigt i en satsning på digital forvaltning. I Sverige handler sprogpolitik også om borgerlige rettigheder, kønskamp og klassesamfund. I Danmark er formålet at styrke dansk sprog og kultur og at anvende engelsk parallelt med dansk.

En mangefacetteret sprogpolitik forudsætter en ideologisk parathed. Danmark kan lære noget her.

Gengives med forfatterens tilladelse. Artiklen har været trykt i Information, 9. december 2005.

LÆS MERE!**SPROGPOLITISKE
RAPPORTER:****Rapporten Sprog til tiden
(2008)**

Den gode nyhed er, at udvalget ikke anbefaler en egentlig sproglov, som man kender det fra Norge og Sverige. Den dårlige er, at man åbenbart heller ikke har kunnet blive enige om at anbefale særlige regler for sprogbrugen på de danske universiteter, så på den måde må man siges at være lige vidt.
<http://www.kum.dk/sw69649.asp>

**Värna språken - förslag till
språklag (2008)**

I lagen slås fast att svenska är huvudspråk i Sverige. Genom konventionsanslutningar är samiska, finska, meänkieli, romani chib och jiddisch nationella minoritetsspråk i Sverige.
<http://www.regeringen.se/sb/d/10016/a/100959>

Norsk i hundre! (2005)

Norsk som nasjonalspråk i globaliseringens tidsalder
Et forslag til strategi
http://www.sprakrad.no/upload/9832/norsk_i_hundre.pdf

**Kulturutskottets betänkande
Bästa språket - en samlad
svensk språkpolitik (2005)
(2005/05:KrU4)**

<http://www.sprakradet.se/2161>

**Sprog på spil – et udspil til en
dansk sprogpolitik (2003)**

<http://www.kum.dk/sw6576.asp>

**Mål i mun – Förslag till
handlingsprogram för svenska
språket (2002)**

<http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/1443>

Om amerikanisering

Det danske, norske og svenske sprog udsættes i disse år for en massiv påvirkning fra engelsk. Vi optager engelske låneord i stor stil, vi bruger engelske vendinger, og til tider slår vi endda helt over i engelsk, også selvom vi taler med andre nordboere.

Det er en kendt sag at folk i de nordiske lande er gode til engelsk – ikke mindst i deres egne øjne/ører. Især unge mennesker opfatter sig meget ofte som næsten tosprogede, fordi deres medieforbrug overvejende foregår på engelsk.

Margrethe Heidemann Andersen har gjort en interessant iagttagelse om brugen af engelske låneord:

“Undersøgelsen har vist at unge forbinder brugen af engelske lån i en ellers dansk sammenhæng med interessantheit, modernitet og ungdom. Undersøgelsen har også vist, at undgår man at bruge engelske ord, virker man i unges øjne mere begavet og mere pålidelig end hvis man bruger engelske ord.”

Kilde: http://muds.dk/rapporter/MUDS_9.pdf, (side 41)

Tilstanden er den samme i hele Skandinavien. Erhvervslivet vil have engelsk som concernsprog og universitetsuddannelserne foregår mere og mere på engelsk. Det kommenterer Catharina Grünbaum således i Dagens Nyheter, 21 nov. 2007:

“Föreställningen om globalisering och elitforskning och möjligheterna att locka till sig utländska studenter skymmer den andra uppgiften: att utbilda människor som ska arbeta i det egna samhället... - ska ut och använda sin utbildning på hemmaplan, på landets språk. Men även medan de studerar är det viktigt att de får använda modersmålet. Tankearbete, begreppsbildning och avancerat meningsutbyte är mycket effektivare på det språk som är ens eget..
..Eniga var parterna däremot om att BSE är ett bekymmer - inte galna kossjukan utan Bad Simple English, den

engelska som sprider sig över världen - liksom den ofta lika torftiga forskarnorskan.”

(se også artiklen af Tove Bull på næste side)

En af fysikkens største forskere nogensinde, H. C. Ørsted (1777-1851) fra Rudkøbing, opfordrede fagfællerne til at 'tænke på dansk', hvorved vi 'sikkert (ville) finde danske udtryk for vore virkelige tanker'... 'Når man i ånden har rejst udenlands', skrev Ørsted, 'må man vende tilbage og rask leve sig ind på ny i modersmålet. Man skal meddele landsmænd, hvad man har lært af de fremmede, hvad man har tænkt i deres ånd og sprog, og måske hos sig selv udtalt i fremmed mål; men man må først til gavns overføre det i modersmålet'.
(Citeret i Nysprog nu, 2006 side 133)

På godt norsk – avløysarord

Språkrådet legg her fram ein del norske ord som kan brukast i staden for dei tilsvarende engelske. Lista vil bli utvida etter kvart. Ein skråstrek skil mellom nynorsk og bokmål. Forkortinga IKT står for “informasjons- og kommunikasjonsteknologi”. Du kan søkje i lista ved å bruke søkjefunksjonen på nettlesaren.
<http://www.sprakrad.no/templates/Page.aspx?id=351>

Engelsk/dansk edb-ordliste

På <http://www.klid.dk/dansk/ordlister/ordliste.html> finder man en omfattende ordliste med forslag til gode danske edb-udtryk såsom e-post, e-brev, lænke og fastdisk.

Språkförsvaret

Denna webbplats syftar till att understödja kampen för den rikedom som många olika språk innebär, mot engelskans framträngande på svenskans bekostnad, mot allt fler domänsförluster (det vill säga att svenska språket upphör att användas på ett område, exempelvis naturvetenskaplig forskning).
<http://www.sprakforsvaret.se/sf/>

Har universiteta eit språkansvar?

Av **Tove Bull**

På Språkdagen 2007 blei det på nytt slått fast, m.a. gjennom Vera Swachs undersøking av språket i mastergradsavhandlingar ved norske universitet, at bruken av engelsk i akademia framleis er aukande. Swach er forskar ved NIFU STEP og har gjennom fleire år vore opptatt av å kartlegge utviklinga kvantitativt. I 2004 konkluderte ho på denne måten om språket i norske vitenskaplege publikasjonar:

Best dokumentert er den formaliserte, fagfelleverderte publikasjonen. Vitenskapens lingua franca er engelsk, andre fremmede språk brukes sjelden. Flesteparten av de norskspråklige publikasjonene tilhører bestemte faggrupper av humaniora som norsk og historie. I deler av samfunnsvitenskapene synes norsk å brytes mot engelsk. Det synes å være tilfelle med statsvitenskap, mens pedagogikk fremdeles opererer på en enspråklig norsk arena.

8 av 10 vitenskapelige artikler skrevet av norske forskere utkommer på engelsk og 1 av 3 bøker skrevet av norske forskere utkommer på engelsk, utenfor Norge. Den vitenskapelige artikkelen på engelsk i et internasjonalt tidsskrift fremstår som den dominerende publiseringsformen, fagsamfunnet sett under ett. Språkfordelinga i doktoravhandlingar følger et mønster kjent fra vitenskapelig publisering i fagområdene. Av 10 avhandlingar vil 7–8 være skrevet på engelsk og 2–3 på norsk. Tegn tyder på at andelen av engelsk er stabil eller svakt økende. En indikasjon på det er at rundt 80 prosent av universitets- og høyskoleansatte publiserte minst ett bidrag på fremmede språk i 2002 mot 65 prosent i 1979. (Swach, V. 2004. Norsk vitenskap – på språklig bortebane? NIFU skriftserie 9)

I eit anna arbeid i 2004 formulerer ho seg slik: «Hvis man innskrenker studier av forskningens språk til den fagfelleverderte vitenskapelige publikasjonen og doktoravhandlingar, ville konklusjonen vært at norsk har lidd et domenetap i vitenskapen.» (Schwach, V.: Norsk vitenskap på engelsk? Presentasjon av en undersøkelse 2. I D.F. Simonsen (red.): Språk i kunnskapssamfunnet. Engelsk – elitenes nye latin?)

Til jamføring seier B.L. Gunnarsson dette om forholda i Sverige: «Det är inte en överdrift att påstå att vetenskapligt språk på svenska håller på att försvinna inkom många discipliner och att det är engelskan som där tagit över.» (Gunnarsson, B.L.: Angloamerikansk påverkan på språket – ett hot eller en naturlig förändring? I G. Alhaug et al (red.): Mot rikare mål å trå. Festskrift til Tove Bull. 2005) Det er verdt å merke seg at Gunnarsson også byggjer på data om munnleg språkbruk, særleg frå seminar på doktorgradsnivå.

Mastergradsavhandlingar var altså temaet for Swachs innlegg på Språkdagen. Der har utviklinga kanskje ikkje vore så dramatisk. Engelskfrekvensen er rimelegvis høgare for doktoravhandlingar og ikkje minst for artiklar skrivne av etablerte forskarar.

Språkpolitiske retningslinjer

Den generelle språkutviklinga ved dei høgare utdanningsinstitusjonane våre med stadig meir bruk av engelsk har etter kvart fått Universitets- og høgskolerådet og fleire enkeltinstitusjonar til å utarbeide språkreglar som både skal ivareta internasjonaliseringa (les: angloamerikaniseringa) og ansvaret for norsk som akademisk språk. Mellom anna vedtok styret ved

Universitetet i Tromsø nokså kortfatta, men etter mitt syn svært gode språkpolitiske retningslinjer førre året. Her heiter det m.a. at undervisningsspråket normalt skal vere norsk, at samisk og norsk er likestilte offisielle språk ved Universitetet i Tromsø, og at engelsk eller andre språk kan brukast når det er fagleg føremålstenleg eller nødvendig. Dette blir nærmare presisert i særskilde avsnitt som gjeld undervisning, forskning, formidling og samfunnskontakt, og administrasjon og informasjon.

Parallellspråklegheit

I det relativt omfangsrike framlegget til språkpolitikk frå Universitets- og høgskolerådet, som kom i 2006, blir parallellspråklegheit nemnt som eit sentralt og overordna prinsipp for den språkpolitiske strategien. Parallellspråklegheit er derimot ikkje nemnt i dei mykje kortare retningslinjene som gjeld ved Universitetet i Tromsø. Det er likevel klart at felles for alle dei retningslinjene som finst, er ideelle førestellingar om at norsk og engelsk, og gjerne andre språk, skal brukast parallelt. Vi må gå ut frå at ein legg vekt på at norsk skal bevarast som vitskapleg språk, i alle eller dei fleste disiplinar, jamvel om det ikkje alltid blir eksplisitt sagt. Samstundes skal ein jo kommunisere med det store, internasjonale forskningssamfunnet, og da må ein bruke engelsk.

Så spørst det da om den viljen til parallellspråklegheit som blir uttrykt i desse språkpolitiske retningslinjene, er tilstrekkeleg. Det første spørsmålet det er rimeleg å stille, er om retningslinjene hittil har gjort noko frå eller til. Har det skjedd noka form for endring etter at dei blei vedtekne? Så langt eg kan sjå, er det lite som tyder på det. Trass i eksplisitte retningslinjer og festtaleretorikk om verdien av norsk språk synest utviklinga gå sin

Tove Bull er professor i nordisk språkvitenskap ved Universitetet i Tromsø.

skeive gang. Engelsken breier seg på kostnad av norsk, og etter som tida går, er academia stadig meir truga av domenetap. Dersom det er rett at dei retningslinjene som er fastsette, ikkje blir etterlevde, er forklaringa truleg å finne i (u)medvetne holdningar, gamle (u)vanar og interesseløyse. Vi kan gjerne hevde at universiteta våre er kulturinstitusjonar med eit klart ansvar også for norsk språk og kultur, og at vitskapleg tilsette i alle fag har ansvar for at norsk terminologi og norsk fagspråk blir vidareutvikla i eige fag. Det hjelper likevel lite kva som står i språkpolitiske innstillingar, dersom ein professor i t.d. ikt slett ikkje ser poenget, eller aldri har tenkt ein tanke om at han eller ho også har eit ansvar for norsk terminologiutvikling.

I mange fag er språket i doktoravhandlingar eller andre vitskaplege publikasjonar eit ikkje-spørsmål, det er heilt sjølvsagt at det må vere engelsk. Om ein underviser på norsk, vil alt undervisningsmaterieell likevel kunne vere på engelsk, og da vil den «norske» terminologien ein bruker, lett bli heileller halvengelsk. Dersom spørsmål om språk og språkval er spørsmål ein aldri diskuterer, aldri tenker på, ja, da seier det seg sjølv at det språkinteresserte kollegaer på t.d. eit humanistisk fakultet finn på å meine om språkval i t.d. naturvitskaplege fag, er heilt irrelevant. Og det betyr vidare at studentane i desse faga blir sosialiserte inn i ein medvettslaus språkkultur der det er heilt utenkeleg at ei doktoravhandling skal kunne skrivast på norsk.

Holdningsendringar må til

Kva bør gjerast dersom det ikkje nyttar å lage interne retningslinjer? Det enkle svaret er sjølvsagt at holdningsendringar må til. Spørsmålet om korleis det skal kunne skje, har derimot ikkje noko enkelt svar. Dei holdningane som dominerer i eit bestemt fagmiljø ved universiteta, reflekterer gjerne generelle holdningar i samfunnet. Lågt medvett om kva val av språk faktisk kan innebere, og liten innsikt i kva morsmålet har å seie for kognitiv og intellektuell utvikling, kombinert med ei form for beundring av alt engelskspråkleg, er truleg like karakteristisk for academia som for samfunnet som heilskap. Det er derfor ikkje så lett å peike på kva boteråd ein bør ty til. Noko er likevel lettare å sjå enn anna. Det enklaste ein kan gjere, er å rette opp gammal urett. I Universitetsog høgskolelova av 1995 var det ein paragraf der det stod at undervisningsspråket til vanleg er norsk. Den paragrafen blei fjerna da lova blei revidert, og nokon tilsvarende paragraf blei heller ikkje skriven inn i den nye lova av 2005. Det er inga usemje om at det bør finnast somme engelskspråklege undervisningsprogram på universiteta, men det treng da ikkje innebere at norsk ikkje normalt skal vere undervisningsspråk. Å fjerne denne paragrafen i 1995 var ei sterk symbolhandling; det gav tydelege signal om bestemte holdningar til norsk, og indirekte til engelsk. Å gjeninnføre den same paragrafen vil vere ei enda tydelegare symbolhandling. Kunnskapsdepartementet kan godt ta initiativ til at det blir gjort. Det går vidare an å stille strengare språklege krav, også til den engelsken som blir brukt i undervisning og i vitskaplege publikasjonar. Universitetet i København har etablert eit språksenter som skal ha ansvar for at den språklege kvaliteten er akseptabel, både i dansk og engelsk.

Kanskje er det noko også norske universitet kan gjere.

Ein annan språkpolitikk

Det som er sagt til no, kan gje inntrykk av at vi lar oss bli skylt over av engelsk motstandslust og apatisk. Men slik er det sjølvsagt ikkje overalt. Og vi treng ikkje gå særleg langt for å finne institusjonar som både ønskjer og er i stand til å praktisere ei heilt anna form for språkpolitikk. I Noreg har vi den einaste urfolkainstitusjonen i verda som har eit urfolkspråk som undervisningsspråk og administrativt språk, nemleg Sámi allaskuvla (Samisk høgskole) i Guovdageaidnu (Kautokeino). Dei har som uttalt mål å utvikle samisk som vitskapleg språk i alle fag. Det tar dei alvorleg. Og alle gjer det. Det er full semje om språkpolitikken. Dersom ein antydar noko om at dei har ei lita lesargruppe, og at dei må vel òg av og til publisere på engelsk, får ein ei forelesing om det språk og kulturpolitiske ansvaret institusjonen har i høve til det samiske samfunnet. Dei tilsette ved Sámi allaskuvla er såleis med på å erobre nye språkdomene for samisk språk. Domenevinst, i motsetnad til domenetap, er ein politikk som har vist seg å vere heilt realistisk ved ein knøttliten høgare utdanningsinstitusjon inne på Finnmarksvidda. Spørsmålet om kvifor domenebevaring er så vanskeleg på norske søsterinstitusjonar, treng verkeleg nærmare analyse.

LÆS MERE!

Referansar
Framlegg til ein språkpolitikk for universitet og høgskolar i Noreg (2006) http://www.uhr.no/aktuelt_fra_uhr/nasjonal_sprakpolitikk_for_universitets_og_hogskolesektoren

Språkpolitiske retningslinjer ved Universitetet i Tromsø
<http://uit.no/forsknnavd/fa/7>

*Artiklen gengives med forfatterens tilladelse.
Den har tidligere været bragt i Språknytt 1/2008.*

Et sprog kan forsvinde sammen med en generations uddøen eller fraflytning

Af Jakob Buhl

Med udgangspunkt i kapitlet Sprogskifte og domænetab. Sprogskifte – og domænetabsmodeller. Sprog i tilbagegang (14 sider) fra sit kandidatspeciale/hovedoppgave/pro gradu-afhandling/uppsats (2001) Domænetab. Om tysk og engelsk sprog i Danmark, om sprogskifte og sproglige domæner (91 sider) har Jakob Buhl forkortet, forenklet, sprunget modeller, fremmedord og talrige litteraturhenvisninger over og kommet ned i en lidt generel essay-agtig substans af kapitlet, som gengives nedenfor og som gerne skulle kunne give en idé om emnets både kompleksitet og såre enkelthed. Der er også inddraget andre kapitler og foretaget opdateringer.

Et sprog, der bare er hjemmesprog og ikke understøttes ved brug i medier, kirker, retssale, politik, litteratur, udarbejdelse af ordbøger og andet sprogligt retningsgivende materiale og hvor i samfundet man ellers kan tænke sig, kan forsvinde med én generations bortgang!

På en generation kan et totalt sprogskifte være fuldført og – endnu værre – hvis sproget ikke tales andre steder, sprogdød.

Forestiller vi os, at *sprog A* er (det oprindelige) modersmål i et område. *Sprog B* er et fremmedsprog, der dog måske tales andre steder i den pågældende stat som modersmål, med prestige som elitens sprog, administrationens sprog eller på vej til

at blive det, de fines sprog, „fremskridtets sprog“ og bliver betragtet som „fremtidens sprog“. Måske vinder det mere og mere indpas i eliten og i medierne og i øvrigt blandt dem, som vil mænge sig. Typisk har sprog A heller ikke haft sin ellers naturlige plads i skole og kirke.

Mange forældre i de sorbiske og frisiske mindretal i det i dag forenede Tyskland har under sådanne indtryk efter krigen alene opdraget deres børn på tysk, ikke på begge sprog. I bedste fald har nogen senere fået undervisning i skolen, men det er slet ikke det samme. Nogle mindretalsbørn bebrejder sig selv, at de ikke er gode nok til det vi kunne kalde „identifikationssproget“, men de er jo uden skyld.

1). Oldeforældrenes liv foregår som udgangspunkt på sprog A, som er deres modersmål, men de er tvunget til også at mestre sprog B godt

2). Bedsteforældregenerationen vokser op med begge sprog og bliver funktionelt tosprogede.

3). Børnene lærer og anvender kun sprog B godt, kender højest til sprog A i et eller andet omfang for at kunne kommunikere med bedsteforældrene på deres eget sprog. Men det er ikke sikkert, sprog B dominerer ude i samfundet.

4). Børnebørnene opvokser i en sprog B-verden. Sprog A mestres ikke længere af nogen og udvikler sig heller ikke. Findes sproget ikke andre steder, uddør sproget med bedsteforældrene. Måske har man

ikke hørt det blive talt på gaden siden oldeforældrenes tid.

Rygtet siger, at de sidste to gamle mænd der kunne tale shetlandsnorn (hjaltemål) døde i 1880'erne på øen Foula (opr. Fugley). De har ikke kunnet tale med andre på deres modersmål. Shetland, der har været nordisk koloniseret og været under norsk og dansk krone, har talt et sprog, som sikkert kan have lydt lidt hen ad færøsk.

Nogle af disse studier om sprogskifte bygger på studier af skotsk-gælisk, samisk, finlandssvensk, sønderjysk og frisk i Sydslesvig, men i princippet også sprog over hele verden.

Børn kan godt vokse op med flere sprog samtidigt. Et sprog der ikke læres fra vuggen, risikerer dog at blive amputeret i ordforråd eller i anvendelighed. Det er ikke sikkert det kan høres på udtalen. Vi danskere har det med at bilde os ind, at dem der taler et flydende dansk, der lyder dansk, også når det gælder mulige samtaleemner og ordforråd er gode til dansk, men det behøver ikke at være tilfældet. Omvendt beskyldes folk, der taler et gebrokkent dansk for at være dårlige til dansk generelt set. En sandhed med modifikationer, som sociolingvistiske undersøgelser da også har rokket ved og det ganske bastant.

I mindretalsområder kan det være problematisk, at det ofte forholder sig sådan. At „identifikationssproget“ (det oprindelige modersmål) først læres i skolen, selvom forældrene har mestret det godt nok (det vil sige som (det ene) modersmål) til en tosproget opdragelse. Dette ses i forhold til nedersorbisk („Wendisch“) i den østtyske delstat Brandenburg eller som når unge skotter prøver at lære sig gælisk via sang og i aftenskolen. Det bliver højest en kulturpolitisk manifestation og identitetsmarkør. Noget lignende opleves med frisk i

Jakob Buhl er cand.phil. i nordisk sprog og – litteratur fra Syddansk Universitet.

Han er medlem af „Frit Nordens“ redaktion og styrelse

Slesvig-Holsten. Dansk sammesteds har det lidt bedre, i det det allerede forsøges indlært i børnehaven, men heller ikke fra vuggen (der er dog også nogle særlige – og meget gamle – traditioner med, at man godt kan være dansksindet selvom man taler tysk, plattysk - nutidens efterkommer af nedertysk, lågtyska - eller frisisk hjemme, som vi ikke skal komme ind på her).

Dansk i Danmark, svensk i Sverige og så videre har jo fordelene ved at være undervisningssprog, rets – og kirkesprog, alt overvejende fortsat sproget i politik og medier tillige med modersmål og med en lang litterær tradition.

Alligevel skal vi altså være opmærksomme på, at forslag om at gøre engelsk til officielt sprog er tåbelige og skadelige (og demokratisk betænkelige), navnlig når prestigen så entydigt ligger ved engelsk. Samtidig kan man jo også aflæse af historiens gang, hvordan sprogrænsen – og senere den juridiske grænse – er rykket mod nord i Sønderjylland og hvordan finlandssvensk – som er sikret officiel ligeberettigelse, har egne medier og skoler og så videre – viger drastisk tilbage for finsk og i områder, hvor folkesproget i århundreder var svensk, tales der nu finsk. Nogle danskere ser dette sidste som en slags demokratisering af Finland i forhold til den gamle svensksprogede overklasse. Helt forkert! Der har fra tidlig middelalder været en svensk-sproget befolkning af søfolk, bønder, fiskere og håndværkere i både det sydlige og vestlige Finland.

Endnu et eksempel er det gamle kulturbærende og litteraturskabende sprog irsk-gælisk, som trods mange officielle tiltag, er trængt helt i defensiven.

Hvis man – enkeltindividet – er for defensiv i forhold til eget modersmål, så hjælper lovgivning ikke så meget. Som vi ser det i Finland i forhold til at færre får svensk som førstesprog og modersmål. Andelen af tosprogede stiger godt nok, men mange steder, også i Sydslesvig, har man set, af en sådan tendens ikke er varig. De dominerende sprog vinder til sidst. Man har set hvordan tysk og plattysk har fortrængt frisisk og sønderjysk. Lægger vi institutionssproget rigsdansk til, har man således kunnet tale om en svimlende FEM-SPROGETHED nogle steder. Men som nogen lingvister tidligere har fastslået, er en mangesprogethed ofte et (midlertidigt) forvarsel om en forandringsproces fra en sproglig tilstand (som her med sønderjysk og frisisk som talesprog) til en anden (med høj – og plattysk som talesprog). Man taler også om *diglossi*, når to eller flere sprog fungerer side om side, men med mindre de rent hypotetisk dækker forskellige sproglige domæner, er det ingen stabil tilstand.

Vender vi lige kort tilbage til sammenligningen dansk > < Finland, hører det med til billedet der, at finlandssvensk lever i et hav af finsk. Der er dansk mere privilegeret, selvom der er et stigende pres fra angloamerikansk og i fortiden var det fra tysk. Man kan indvende, at vi jo overlevede det tyske tryk (som i middelalderen var nedertysk, lågtyska, hvilket ikke er det samme som højtysk, der først senere blev dominerende på vore breddegrader), men der opstod jo altså netop også en reaktion i form af sprogpurisme og i form af, at helstaten (Danmark-Norge-Slesvig-Holsten) forsvandt og det danske rige dermed blev mere dansk. Da vi for sent indså, at dansk/

sønderjysk var forsvundet i store dele af Sydslesvig, begyndte vi, også for sent, at ville lovgive os ud af det.

Dette var en medvirkende årsag til den katastrofale borgerkrig 1848-50, hvor Danmark vandt over de tyskpåvirkede slesvig-holstenske oprørere på grund af, at disse sidste ikke - på grund af diplomatisk pres mod Prøjsen - i længden kunne opretholde støtten fra Prøjsen.

Den svenske sprogmand Ulf Telemans begreb „territoel autonomi“ må vi også lige have med. Denne „territoelle autonomi“ for en sproggruppe, beskriver han som den sikreste vej til at bevare et sprog. Sammenligner vi Færøerne med den officielt tosprogede irske republik, mener jeg vi kan hente – i hvert fald delvist - støtte til denne påstand. Trods sit tilhørsforhold til det danske rige, administrerer jo Færøerne netop på færøsk i et område der er ensproget færøsk og færøsk synes netop – trods det skulle tales af færre – at være mere levende end irsk-gælisk. Den irske Republik er jo godt nok selvstændig, men det irske sprog var jo altså også gået kraftigt tilbage inden denne tilstand opnåedes.

*Litteraturliste findes på
Frit Nordens hjemmeside
<http://www.fritnorden.dk/litt.html>*

Adoptér et sprog

Den Højtstående Gruppe for Flersprogethed: En nyttig udfordring – hvordan en mangfoldighed af sprog kan bidrage til at knytte Europa tættere sammen“

<http://www.linkbasen.dk/sammendrag.htm>

Den fuldstændige rapport fra gruppen af intellektuelle findes på 22 sprog på adressen:

http://ec.europa.eu/education/policies/lang/languages_en.html

Af Brigitte Alfter

I efteråret mødtes en gruppe, der bl.a. omfattede en række kendte forfattere, for at rådgive EU-Kommissionen om dialog mellem kulturerne. Spørgsmålet er nu, om der er idealisme nok til at bære ideerne igennem, siger Jens Christian Grøndahl, der var med i gruppen

BRUXELLES - Find en god håndfuld forfattere, et par filosoffer, dertil en lingvist, en kommunikationseksperter og et par kulturformidlere - og vupti, så har man en gruppe, der ikke bare kan tænke kreative tanker, men også tænke nyt.

En af dem, der tænkte nyt, var den danske forfatter Jens Christian Grøndahl, der sad med i EU-Kommissionens arbejdsgruppe med det lettere bureaukratisk klingende navn Flersprogethed og interkulturel dialog. Gruppen overvandt tyngden i navnet og kom med meget klare og inspirerende ideer. Med på holdet var også forfatterne Amin Maalouf fra Libanon og Tahar Ben Jelloun fra Marokko.

Lufthavnsengelsk

En af ideerne fra arbejdsgruppen, er at hver enkelt borger i EU skal adoptere et sprog. Det skal være et hjertesprog. I stedet for at alle kaster sig over engelsk og kun engelsk, burde vi hver især lære et sprog, vi selv vælger og dyrker. Hvor vi plejer forbindelser til sprogets land, historie, kultur og mentalitet. Og det skal udtrykkeligt ikke være et kommunikationssprog - som engelsk, der bliver slidt til af, at det bliver brugt til at begå sig i alskens mere eller mindre forretningsmæssige fora.

„Det ville jo være smukt“, siger Jens Christian Grøndahl til Information, „hvis vi kunne slå over i andre sprog, i stedet for alle sammen at tale lufthavnsengelsk.“

En anden idé er at styrke sprogene på bilateralt niveau - altså under et møde mellem danskere og tyskere at tale dansk eller tysk, ikke engelsk.

„Hvert sprog har tre niveauer“, forklarer Jens Christian Grøndahl.

„Der er først den rene kommunikation. Så er der fællesskabetssprog for hver sproggruppe - alle undertonerne og begreber, der knytter sig til det. Det giver et politisk fællesskab, og i Europa er det vigtigt med den nationale kultur.“

Den nationale del af sproget samler om de fælles begreber og tolkninger af dem, forklarer Grøndahl og nævner til sidst det kunstneriske sprog som det tredje niveau.

Samtidig beder Grøndahl om varsomhed med at tænke på alt for mange sprog på en gang.

„EU tænker hele tiden multilateralt. Det er så stort, at man som borger forsvinder lidt“, siger han om det „multilaterale virvar“. Det bilaterale er lettere for den enkelte, for „enhver har et naboland.“

Lette pres fra religionen

„Det har været min indfaldsvinkel, at tage eget sprog som baggrund, men at have en ambition om et mere universelt fællesskab“, siger Jens Christian Grøndahl.

Den tankegang lå også til grund for gruppens arbejde: I udgangspunktet skal hver fastholde sin identitet og samtidig kommunikere på tværs af kulturerne. Og i løbet af efterårets møder var der to ting, der blev vigtige for Grøndahl: Sprogets rolle ved immigration, og sprogets rolle ved integrationen af de europæiske nationer.

„Amin Maalouf havde et interessant forslag. Han sagde, at hvis man som første-, anden- eller tredjengenerations indvandrere får lov til at bevare sit eget sprog samtidigt med at man lærer sit nye lands sprog, så kan det være, at noget af presset går

fra religionen som identitetsprægende faktor“, fortæller Grøndahl.

I stedet for at undertrykke det oprindelige modersmål i integrationens navn, burde det fremmes, mener han.

„Det er en dyb begavet og vis iagttagelse.“

Det lukker op for, hvad identitet egentlig er, mener forfatteren: Der findes sproglig identitet og identitet gennem arbejdet, der er kønnet, der er ufrivillig identitet og valgt identitet.

„Det vil være nemmere at kræve af indvandrere, at de skal lære de demokratiske spilleregler, hvis man samtidig giver dem plads til at have deres egen fortælling.“

Grøndahl ser eksempelvis med fornøjelse på, hvordan indvandrere i Tyskland markerer sig med film, og han ser allerede frem til de store litterære værker i Danmark skrevet af indvandrere.

Endnu er de nye ideer selvfølgelig langt fra gennemført. Og det står ikke engang i EU-Kommissionens magt at gøre særlig meget, når det gælder sprog og kultur er medlemslandene ansvarlige. Dog kan EU selv støtte flere oversættelser - og det skal være fra et sprog til et andet, ikke kun - som nu - med en hel stribe sprog, mener Grøndahl. Og så gælder det sprogundervisningen.

„Man skal bremse den udvikling, at alle kun taler engelsk. For eksempel er der ikke mange, der taler tysk - det er jo fuldstændig absurd.“

Og ikke kun i skoler og på universiteter, også modersmålsundervisningen skal styrkes.

- Kan det gennemføres?

„Alt afhænger af, om viljen er til stede i medlemslandene, og om der er idealisme nok til at realisere det europæiske fællesskab.“

Gengives med forfatterens tilladelse
Artiklen har været trykt i
Information 19. feb. 2008

EU OG DOMÆNETAB

Af Jakob Buhl

Ligesom Nordisk Samisk Institut – med baggrund i fællesnordisk finansiering – er vigtig i forhold til (den særdeles bekostelige) udarbejdelse af ordbøger og fælles ny terminologi på samisk med videre, er også EU med til at finansiere støtte til mindretalssprog rundt omkring i EU-området. Det kan i begge sammenhænge være glimrende, men er ofte bare et plaster på såret, hvis ikke der er den nødvendige folkelige opbakning (og vilje til at ville sproget!) samt penge til medier, skoler med videre.

Om EU – som med så meget andet – kan have bagvedliggende ideologiske motiver af en helt anden art, skal jeg lade være usagt. Det er ikke umuligt, at man kan forestille sig det som løftestang for nationalstatsnedbrydning. Men det ændrer ikke ved, at nogle af disse mindretal kan have desperat behov for denne støtte på grund af forringede forhold i hjemlandet. Et konkret eksempel på dette sidste er det sorbiske mindretal i de to østtyske delstater Brandenburg og Sachsen, som er hårdt pressede (de er en slags søstre eller kusiner til de vendiske stammer vi kender fra dansk vikingetid og middelalder). I lighed med friserne i Holland, Slesvig-Holsten og Niedersachsen samt samerne på Nordkalotten har disse heller intet moderland.

Men vi skal her se lidt på de officielle EU-sprog. Er der risiko for domænetab eller tværtimod chancen for domæneudvidelse (og dermed en styrkelse af sprogets udbredelse og funktionalitet) for nationalsprogene i EU-området? Det er ikke så nemt at fastslå, for det kan faktisk være lidt af begge dele.

For det første har ikke alle sprog – som ud fra udbredelse og status i medlemslandet burde have status som

officielt EU-sprog – rent faktisk status som officielt EU-sprog. Irsk-gælisk har på visse områder denne status, mens det langt, langt større katalansk længe ikke har haft denne status (som der har været tale om at give det og som jeg faktisk ikke ved om det rent faktisk nu har opnået). Forud for folkeafstemningen i Norge/Noreg blev det også fremført, at *nynorsk* vistnok ikke kunne opnå denne status ved norsk EU-medlemskab.

For det andet bliver der i masser af situationer ikke oversat til og fra de forskellige EU-sprog, men til og fra de største og/eller man anvender engelsk, fransk og tysk.

Der kan altså være flere demokratiske problemer i forhold til typiske nordiske værdier om folkeoplysning, deltagelse, inddragelse med videre. Det kan udvikle sig til noget, der bare er for „eliten“.

For det tredje – og det er vigtigt – er det lovgivningsmæssige udgangspunkt i EU rent sprogligt set kraftigt domineret af fransk og i stigende omfang engelsk. Tør ikke sige hvordan det forholder sig med Europas største sprog, tysk (som dog er andenstørst, hvis man regner Rusland med).

Dette faktum afslører i sig selv et dominansforhold som er skævt. Der bliver oftest oversat *fra* det/de dominerende sprog *til* de andre. Det er også i denne sammenhæng kulturelle forskelle i f.eks. retssprog kommer til udtryk, det klassiske eksempel er det der er mellem fransk og svensk, som ofte fremhæves som to yderpoler i den sammenhæng.

Det positive kommer her, først skal vi dog lige nævne EU's sådan set ganske fornuftige kampagne i FN's sprogår (i en verden der sprogligt set er angloamerikansk domineret) om at lære sit eget sprog godt, om at „adoptere et sprog“ (gerne et af de mindre og som man prøver at lære sig) og om derudover også at studere

to af de større fremmedsprog.

Ofte vil nogle af disse kunne udgøres af nært beslægtede sprog.

Man kunne selvfølgelig ønske sig, at andre fremkom med noget lignende, men ikke meget tyder på at det sker i hverken Danmark eller Sverige, hvor det eneste der synes at gælde er engelsk. I Norge og Finland har man derimod en noget mere bevidst sprogpolitik/sprogholdning.

Men det positive kan ironisk nok være når der eksempelvis skal oversættes de anslået 40.000 sider EU-lovgivning ved indmeldelse i EU og når der i øvrigt skal tolkes og oversættes. Forestiller man sig de 40.000 sider EU-lovgivning – hvor ekstremt absurd og næsten „kafkask“ det end ellers er – oversat til eksempelvis lettisk, ja så kan det jo være en positiv udfordring rent sprogligt set (økonomisk kan det være en voldsom belastning), som i bedste fald kan revitalisere det respektive sprogs funktionalitet med alle de nye områder man pludselig skal forholde sig til. Det samme kan gælde udfordringen ved de mange tolkningssituationer og det at man mig bekendt kan henvende sig på sit eget sprog (forudsat det er et af de officielle). Men det er set fra en ren sproglig synsvinkel, de 40.000 sider „take it or leave it“-lovgivning til oversættelse og iværksættelse ved EU-indmeldelse er naturligvis en usympatisk, næsten småimperialistisk, side ved EU. Især som det oplevedes ved den seneste større udvidelse. Det var jo ikke en samling med (store dele af) Øst – og Centraleuropa, men nærmere en slags indlemmelse.

Note:

LÅNEORD OG DOMÆNETAB

- er to begreber der ofte blandes sammen. Men det er en stor fejl! Indlån af fremmedord KAN være et vidnesbyrd om en skæv kulturel dominans og kan således også være en indikator for et sprogs tilbagegang, MEN kan paradoksalt nok lige så godt være et vidnesbyrd om, at sproget – ved hjælp af disse indlån – kan forny sig og faktisk derfor netop undgår at forsvinde eller gå tilbage. Fordi det netop kan anvendes i en ny livs – og samfundssituation og derfor overlever. /Jakob Buhl

Dansk sprogdebat i bladet „Grænsen“

Af Leif Kajberg

Nr. 2/2008 af bladet *Grænsen*, der udgives af Grænseforeningen i Danmark, sætter fokus på aktuel dansk sprogdebat. Der lægges ud med et interview med Sabine Kirchmeier-Andersen, der er direktør for Dansk Sprognævn. Hun stilles over for spørgsmålet om det danske sprogs position i en globaliseret verden og risikoen for, at dansk taber terræn inden for primært undervisning og forskning og i fagspecialiserede miljøer samtidig med, at engelsk vinder frem. Med andre ord, faren for at dansk lider domænetab. Under overskriften „Advarselslamperne er så småt begyndt at blinke“ lader hun sin røst lyde i den aktuelle meget intense diskussion af engelsk som undervisningssprog på universiteterne. Men sådan som nærværende skribent ser det, er universiteternes undervisningsforløb på engelsk et meget modsigelsesfyldt område. Der er mange hjørner at komme rundt om her, og der kan siges en del både for og imod. Sprognævnets direktør har en klar pointe, når hun fremhæver, at erhvervslivet har en finger med i spillet, når engelsk trænger frem på så mange fronter i dansk samfundsliv. Og vel også medier og journalister. Det er vigtigt at slå fast i en tid, hvor fx Dansk Folkeparti kan finde på at skose „kulturradikale, akademikere, 68'ere mv.“ for at føre an i udbredelsen af engelsk, mere eller mindre bevidst.

Sprognævnets direktør finder dog ikke, at dansk er truet i samme omfang som „andre mere eksotiske sprog.“ Sabine Kirchmeier-Andersen peger imidlertid på en meget interessant gordisk knude inden for det danske sprogs overlevelse, trivsel og sameksistens med engelsk. Der er kort sagt to modsatrettede tendenser, der gør sig gældende. Videnskabsministeriet med Helge

Sander i spidsen satser målrettet på den globaliserede og engelsksprogede verden med betalingsuddannelser på engelsk og sindrige systemer med pisk og gulerod for at få forskerne til at publicere på engelsk. Kulturministeriet og dets minister Brian Mikkelsen er med sit konservative politiske ståsted derimod optaget af bevarelsen af den danske kulturarv og det danske sprogs ve og vel. Brian Mikkelsen nedsatte således et sprogudvalg i april 2007, som skulle undersøge, hvordan det står til med det danske sprog og behovet for en sproglov. Sprogudvalgets arbejde mundede ud i rapporten „Sprog til tiden“ (se omtalen andetsteds i dette temanummer).

Der bydes også på et kig ind hos Handelshøjskolen i København, der er i dag har den mere slagkraftige betegnelse Copenhagen Business School, CBS. CBS er i øvrigt på det seneste blevet kendt for, at behandle fremmedsprogene ilde, når det gælder translatøruddannelserne. Altså bortset fra engelsk. CBS-portrættet indeholder også et interview med Ole Hølmersen, der er lektor på CBS. Han fremhæver bl.a., at sprogpolitikken og dermed vægtningen af engelsk er en integreret del af internationaliseringsstrategien på CBS. Han lægger kraftigt afstand til forestillingen om, at udbygningen af universiteternes undervisning på engelsk skulle være den afgørende trussel mod dansk som selvstændigt eller samfundsbærende sprog.

Det er nærliggende, ikke mindst for et blad, som udgives af Grænseforeningen, at bringe sydslesvigske vinkler på den aktuelle sprogpolitiske debat i Danmark, som bl.a. har fokuseret en del på engelsk contra dansk. Det gøres i et interview med Lisbet Mikkelsen Buhl, der er skolekonsulent i Dansk Skoleforening i Sydslesvig. Ifølge Lisbet Mikkelsen Buhl er det vigtigt at arbejde med den sprogpoltiske bevidsthed. Børnene i

Sydslesvig, som hun refererer til, har kun ét sprog, nemlig dansk og tysk, og hun slår fast, at sprogene skal opbygges parallelt. Hvis børnene således har et dårligt førstesprog, får de som ofte også et ringe andetsprog.

Sprogdebatten i *Grænsen* afrundes ved at stafetten gives videre til udvalgte politikere, som fra hver deres partipolitiske ståsted giver deres besyv med om dansk sprogs udvikling, trusselsbilledet, udfordringerne og de nødvendige politiske tiltag. Pernille Frahm fra SF vil således have afskaffet momsen på bøger som et middel til at fremme læsningen på dansk. Socialdemokraterne repræsenteret af Mogens Jensen vil både en forbedret engelskundervisning og styrkelse af dansk inden for alle sektorer i samfundet. Henriette Kjær har ikke meget at byde på, ser ikke noget problem med engelsk men vil samtidig „holde fast i, at dansk sprog er en gylden skat.“ Kan ikke udtale sig om behovet for en sproglov. Mere stålsat i mælet, når det gælder om at gøre front mod den sproglige invasion vestfra, er til gengæld Karin Nødgaard fra Dansk Folkeparti. Den største fare for det danske sprogs velbefindende ser hun i sjusket udtale og slap sprogbehandling og bevæger sig helt ned på petitesseplanet med sine fortærskede eksempler på hyppige sprogfejl i påpegningen af, hvor galt fat det er med det, folk nu går rundt og siger. Per Clausen fra Enhedslisten er også med på at forsvare dansk i undervisning og formidling.

**De næste 4 sider af bladet
udgør to eksemplarer af
folderen med oplysninger
om
Nordisk Folkrikssdag 2008
i Bergen**

**Klip ud og fold.
Den ene er
til dig - den
anden til
at give videre**

**På gensyn
i Bergen
til sommer**

Læs mere på
<http://www.fritnorden.dk/NFR.html>

Nordisk Folkeriksdag / Folkemøde inviterer til debatt om noen av dagens mest aktuelle spørsmål i Norden og internasjonal!

Folkeriksdagen retter søkelyset på økt nordisk samarbeid innen bl.a. miljø- og energipolitikk, nord-områdene, forsvarssamarbeid og velferdspolitikk. Vi vil også se på demokrati og internasjonalt samarbeid der Helsingforsavtalen fra 1962 er et forbilde. Hvordan kan også Grønland, Færøyene, Åland og Sameland få en mer likeverdig stilling i samarbeidet? Innledere vil være fagpersoner og politikere /parlamentarikere fra samtlige nordiske land. Benytt anledningen til å møte mennesker fra alle de nordiske land ved vakre Bergen.

Sted: Nordhordland Folkehøgskule

Arrangører er: Fritt Norden-Norge i samarbeid med Fritt Norden - Sverige og Danmark, Heimssyn i Island og Hordaland Nei til EU.

Mer informasjon : **www.frittnorden.dk**

Nordisk Folkeriksdag er et nettverk med utspring i motstanden til EU-medlemskap og i ønsket om å styrke det nordiske samarbeidet. Nordisk Folkeriksdag arrangeres i år for 15. gang. Første Folkeriksdag fant sted på Vega i 1990. Folkeriksdager har vært arrangert i Sogndal (N) 1991, Kungälv (S) 1992, Bornholm (DK) 1993, Åbo (F) 1994, Kalmar (S) 1997, Falun (S) 1999, Thy (DK) 2000, Gøteborg 2001, Lillehammer 2003, Grästorps (S) 2004, København 2005, Island 2006 og Helsingfors 2007

NB! Forbehold om endringer i programmet.

Nordisk Folkeriksdag / folkemøde

Torsdag 31/7

Norden og EU

- 14.00 Registrering - politisk torg - kaffe/te
- 15.00 Åpning - kulturinnslag
- 15.30 Velkommen ved arrangørene
- 16.30 Norden som vinnerregion

Det spesielle ved nordisk samarbeid.

Peter Ørebech (N)

- 17.15 Nordisk samarbeid som alternativ til EU's overnasjonalitet. EU's nye forfatning **MariaWalberg(N)**

- 18.00 Et fritt Norden

Ole Krarup (DK)

- 19.00 Middag
- 20.15 Nordisk Folkeriksdag - politisk platform, åpen debatt, arbeidsgrupper

Fredag 1/8

Norden - modell for internasjonalt samarbeid

- 09.15 Helsingforsavtalen og folkesuverenitet.

Er det behov for endringer?

Kolbrún Halldórsdóttir (Is)

- 10.00 Kaffe / te

De selvstyrte områdenes status i det nordiske samarbeidet

- 10.15 Færøyenes situasjon

Heidi Petersen (FO)

- 11.00 Ålands situasjon

(Åland)

- 11.45 Samenes situasjon

(Sametinget)

- 12.30 Lunsj

- 13.30 Paneldebatt

- 14.30 Kaffe / te

Middag og sightseeing

(egen påmelding)

Lørdag 2/8

Den nordiske modellen:

Aktualitet og utfordring

- 09.00 Kultur
- 09.15 Folkedaning som kulturelt grunnlag for det nordiske samarbeidet: Betydningen av grundtvigianismen i dag.

Jes Fabricius Møller (DK)

- 10.00 Kaffe / te

- 10.15 Finst det ein nordisk utviklingsmodell?

Ragnar Nilsen (N)

- 11.45 Nordisk miljø og energipolitikk.

Krister Skånberg (S)

- 12.30 Lunsj

- 13.30 Nordisk forsvarssamarbeid.

Bjørn Jacobsen (N)

- 14.15 Kaffe / te

- 14.30 Paneldebatt

Middag og sightseeing i Bergen

(egen påmelding)

Søndag 3/8

Helsingforsavtalen og de selvstyrte områdene

- 09.15 Grønlands situasjon

Juliane Henningsen (Grønland)

- 10.30 Debatt

- 11.30 Kaffe / te

- 11.45 Plattform for Nordisk Folkeriksdag

Oppsummering og avslutning
Folkeriksdag 2009

- 13.00 Lunsj

- 15.00 Tur til Lyngheisenteret

(egen påmelding)

(Innleggene blir på ca. 30 min. med
anledning til spørsmål og kommentarer.)

Påmelding innen 30. juni

Påmelding innen 30. juni til:

Hordaland Nei til EU <hordaland@neitileu.no>
v/ Marte Mjøs Persen tlf: +47 916 55 699
Deltakeravgift: **kr 300,-** (eller kr.100,-/ dag)

Betales til: **Nordisk Folkeriksdag 2008**

Norge - Postbanken **0531.51.14855**

Sverige - Bankgiro 5589-6245

Danmark - reg. nr.1551 konto **317-7920**

Konferansested:

Nordhordland Folkehøgskule

Folkehøgskulen ligger i Frekhaug, ca. 1 time med buss fra Bergen bussterminal (ved jernbanen.) til Frekhaug senter. Bussene (300 serien) går ofte fra perrong 15. se **www.tide.no**

Priser: Dobbeltrøm kr. 450,-/ pers. Enkeltrøm kr. 550,-/ pers. Prisene inkl. mat på skolen.. Alle rom har dusj og toalett.

Der er mulighet for overnatning til mandag

Konferansetelefon: + 47 416 76 116

Innledere:

Peter Ørebech (N): Førsteamanuensis ved Norges fiskerihøgskole og styremedlem i Fritt Norden-Norge

Maria Walberg (N): Nestleder i Nei til EU.

Ole Krarup (DK): Tidl..medlem af EU-parlamentet for Folkebevægelsen mod EU, professor, dr.jur. Københavns Universitet.

Kolbrún Halldórsdóttir (IS): Alltingsrepresentant for VG og medlem av Nordisk Råd.

Heidi Petersen (FO): Lagtingsrepresentant for Tjóðveldi og varamedlem av Nordisk Råd.

Jes Fabricius Møller (DK): Historiker ved Københavns Universitet.

Ragnar Nilsen (N): Førsteamanuensis ved Institutt for lokalsamfunnsforskning ved UIT

Krister Skånberg (S): Tidligere kretsloppsborgarråd (mp) i Stockholms stad.

Bjørn Jacobsen (N): Stortingsrepresentant for SV og medlem av forsvarskomiteen.

Juliane Henningsen (Grønland):

Folketingsrepresentant for IA og varamedlem av Nordisk Råd.

Kontaktpersoner:

v/ Torbjørn Dahl (N)

Tlf: 47 612 61 458

tordahl@online.no

v/ Jesper Morville (DK)

Tlf: 45 396 33 537

jespermorville@mail.dk

v/ Jörgen Bengtson (S)

tel.46 8 720 20 20

jorgen@infopress.se

v/ Gerd Söderholm (F)

gerdsoderholm@yahoo.com

v/ Ragnar Arnalds (IS)

ragnar@xx.is

Konferansen støttes av UD og Fritt ord

Nordisk Folkeriksdag/ folkemøde 31/7-3/8 - 2008

Konferanse:
«Den nordiske modellen»

***Nordhordland Folkehøgskule,
Bergen, Norge***

Påmelding innen 30. juni til:

Hordaland Nei til EU <hordaland@neitileu.no>
v/ Marte Mjøs Persen tlf: +47 916 55 699
Deltakeravgift: **kr 300,-** (eller kr.100,-/ dag)

Betales til: Nordisk Folkeriksdag 2008

Norge - Postbanken **0531.51.14855**
Sverige - Bankgiro 5589-6245
Danmark - reg. nr.1551 konto **317-7920**

Konferansested:

Nordhordland Folkehøgskule

Folkehøgskulen ligger i Frekhaug, ca. 1 time med buss fra Bergen bussterminal (ved jernbanen.) til Frekhaug senter. Bussene (300 serien) går ofte fra perrong 15. se **www.fide.no**

Priser: Dobbeltrum kr. 450,-/ pers. Enkeltrum kr. 550,-/ pers. Prisene inkl. mat på skolen..
Alle rom har dusj og toalett.

Der er mulighet for overnatning til mandag

Konferansetelefon: + 47 416 76 116

Innledere:

Peter Ørebech (N): Førsteamanuensis ved Norges fiskerihøgskole og styremedlem i Fritt Norden-Norge

Maria Walberg (N): Nestleder i Nei til EU.

Ole Krarup (DK): Tidl..medlem af EU-parlamentet for Folkebevægelsen mod EU, professor, dr.jur. Københavns Universitet.

Kolbrún Halldórsdóttir (IS): Alltingsrepresentant for VG og medlem av Nordisk Råd.

Heidi Petersen (FO): Lagtingsrepresentant for Tjóðveldi og varamedlem av Nordisk Råd.

Jes Fabricius Møller (DK): Historiker ved Københavns Universitet.

Ragnar Nilsen (N): Førsteamanuensis ved Institutt for lokalsamfunnsforskning ved UIT

Krister Skånberg (S): Tidligere kretsloppsborgarråd (mp) i Stockholms stad.

Bjørn Jacobsen (N): Stortingsrepresentant for SV og medlem av forsvarskomiteen.

Juliane Henningsen (Grønland):

Folketingsrepresentant for IA og varamedlem av Nordisk Råd.

Kontaktpersoner:

v/ Torbjørn Dahl (N)
Tlf: 47 612 61 458
tordahl@online.no

v/ Jesper Morville (DK)
Tlf: 45 396 33 537
jespermorville@mail.dk

v/ Jörgen Bengtson (S)
tel.46 8 720 20 20
jorgen@infopress.se

v/ Ragnar Arnalds (IS)
ragnar@xx.is

Konferansen støttes av UD og Fritt ord

Nordisk Folkeriksdag/ folkemøde 31/7-3/8 - 2008

Konferanse:
«Den nordiske modellen»

**Nordhordland Folkehøgskule,
Bergen, Norge**

Nordisk Folkeriksdag / Folkemøde inviterer til debatt om noen av dagens mest aktuelle spørsmål i Norden og internasjonal!

Folkeriksdagen retter søkelyset på økt nordisk samarbeid innen bl.a. miljø- og energipolitikk, nord-områdene, forsvarssamarbeid og velferdspolitik. Vi vil også se på demokrati og internasjonalt samarbeid der Helsingforsavtalen fra 1962 er et forbilde. Hvordan kan også Grønland, Færøyene, Åland og Sameland få en mer likeverdig stilling i samarbeidet? Innledere vil være fagpersoner og politikere /parlamentarikere fra samtlige nordiske land. Benytt anledningen til å møte mennesker fra alle de nordiske land ved vakre Bergen.

Sted: Nordhordland Folkehøgskule

Arrangører er: Fritt Norden-Norge i samarbeid med Fritt Norden - Sverige og Danmark, Heimssyn i Island og Hordaland Nei til EU.

Mer informasjon : **www.frittnorden.dk**

Nordisk Folkeriksdag er et nettverk med utspring i motstanden til EU-medlemskap og i ønsket om å styrke det nordiske samarbeidet. Nordisk Folkeriksdag arrangeres i år for 15. gang. Første Folkeriksdag fant sted på Vega i 1990. Folkeriksdager har vært arrangert i Sogndal (N) 1991, Kungälv (S) 1992, Bornholm (DK) 1993, Åbo (F) 1994, Kalmar (S) 1997, Falun (S) 1999, Thy (DK) 2000, Göteborg 2001, Lillehammer 2003, Grästorp (S) 2004, København 2005, Island 2006 og Helsingfors 2007

NB! Forbehold om endringer i programmet.

Nordisk Folkeriksdag / folkemøde

Torsdag 31/7

Norden og EU

14.00 Registrering - politisk torg - kaffe/te
15.00 Åpning - kulturinnslag
15.30 Velkommen ved arrangørene
16.30 Norden som vinnerregion

Det spesielle ved nordisk samarbeid.

Peter Ørebech (N)

17.15 Nordisk samarbeid som alternativ til EU's overnasjonalitet. EU's nye forfatning

Maria Walberg(N)

18.00 Et fritt Norden

Ole Krarup (DK)

19.00 Middag

20.15 Nordisk Folkeriksdag - politisk platform, åpen debatt, arbeidsgrupper

Fredag 1/8

Norden - modell for internasjonalt samarbeid

09.15 Helsingforsavtalen og folkesuverenitet.

Er det behov for endringer?

Kolbrún Halldórsdóttir (Is)

10.00 Kaffe / te

De selvstyrte områdenes status i det nordiske samarbeidet

10.15 Færøyenes situasjon

Heidi Petersen (FO)

11.00 Ålands situasjon

(Åland)

11.45 Samenes situasjon
(Sametinget)

12.30 Lunsj

13.30 Paneldebatt

14.30 Kaffe / te

Middag og sightseeing

(egen påmelding)

Lørdag 2/8

Den nordiske modellen:

Aktualitet og utfordring

09.00 Kultur

09.15 Folkedaning som kulturelt grunnlag for det nordiske samarbeidet. Betydningen av grundtvigianismen i dag.

Jes Fabricius Møller (DK)

10.00 Kaffe / te

10.15 Finst det ein nordisk utviklingsmodell?

Ragnar Nilsen (N)

11.45 Nordisk miljø og energipolitikk.

Krister Skanberg (S)

12.30 Lunsj

13.30 Nordisk forsvarssamarbeid.

Bjørn Jacobsen (N)

14.15 Kaffe / te

14.30 Paneldebatt

Middag og sightseeing i Bergen

(egen påmelding)

Søndag 3/8

Helsingforsavtalen og de selvstyrte områdene

09.15 Grønlands situasjon

Juliane Henningsen (Grønland)

10.30 Debatt

11.30 Kaffe / te

11.45 Plattform for Nordisk Folkeriksdag
Oppsummering og avslutning
Folkeriksdag 2009

13.00 Lunsj

15.00 Tur til Lyngheisenteret

(egen påmelding)

(Innleggene blir på ca. 30 min. med anledning til spørsmål og kommentarer.)

Påmelding innen 30. juni

Nordisk sprogfællesskab - ulykkelig dansk kærlighed?

Af Luise Hemmer Pihl

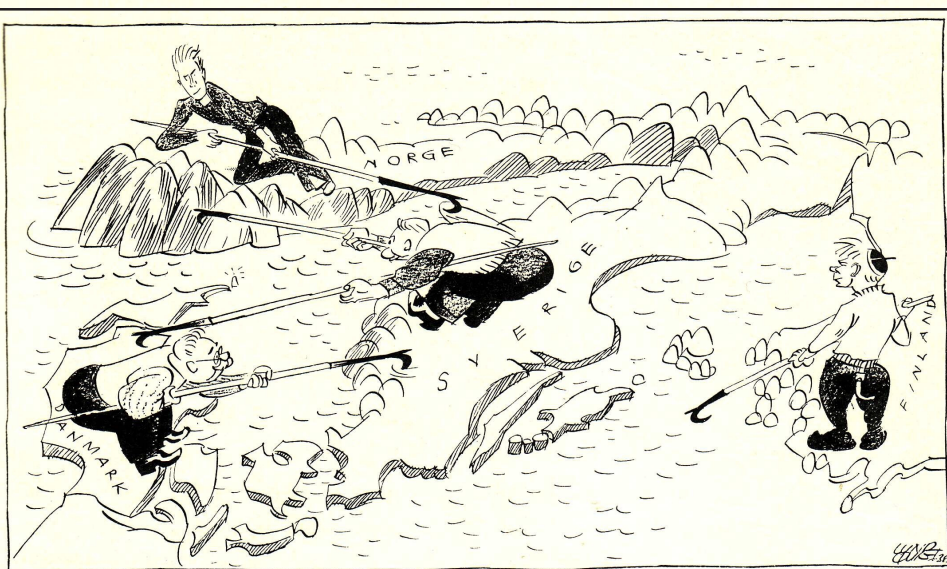
Da *Dansk Sprognævn* blev oprettet i 1955, var de to hovedforventninger "den nordiske forventning og retskrivningsforventningen", skriver Henrik Galberg Jacobsen i en kronik i *Berlingske Tidende* 28. april 2005.

Den nordiske forventning gik ud på, at Dansk Sprognævn skulle fastholde det danske sprogs nordiske karakter og nærme dansk til de andre nordiske sprog. Dette ønske havde allerede haft resultater i Hartvig Frischs retskrivningsreform fra 1948, der blandt andet erstattede "aa" med "å".

Lykkedes det så? Henrik Galberg Jacobsen besvarer spørgsmålet med et "Tja" og konkluderer om den nordiske forventning:

"Den største og stærkeste, men altså også den som i ringest grad er blevet indfriet. Det har ellers ikke skortet på opfordringer fra de andre nordiske sprognævn. Og Dansk Sprognævn deltog da også i de første 10-15 år loyalt i de fællesnordiske forsøg på at få samme nye ord i dansk, norsk og svensk, fx ved - med succes - at foreslå betegnelsen *rekommenderet brev* i stedet for *anbefalet brev* og ved - uden succes - at gå ind for ordet *underholder* i stedet for *entertainer*. Men resultaterne var beskedne, og entusiasmen dalende, og efterhånden har det nordiske sprogsamarbejde fundet sit leje i primært at være kontakt og erfaringsudveksling mellem sprognævnene i Norden. I øvrigt er det i dag en sproghistorisk realitet at de nordiske sprog i høj grad låner de samme fremmedord fra engelsk-amerikansk. Så uanset at globaliseringen kan være en trussel mod de nordiske sprogs status og funktionsvilkår, er den altså samtidig med til at holde sammen på det nordiske sprogfællesskab."

Dette magre resultat må dog ses i lyset af, hvor svært det er at finde tilsvarende ønsker og målsætninger i de tilsvarende norske og svenske

Vi måste gå in för att stoppa särutvecklingen

I 1939 skrev Gösta Bergman:

... Den språksplittring, som råder i Norden, må vara beklaglig, vi har dock att acceptera den som et faktum. De oppgifter, som en språklig skandinavism har att lösa är, synes det mig, av två slag:

1. att vi lär oss varandras språk, sådana de faktisk är, och
2. att vi går in för att framdeles på alla punkter, där det är möjligt, stoppa den språkliga särutvecklingen inom

Norden och i stället leda utvecklingen i en riktning.

Det sista låter kanske en smula stort, men det lider inget tvivel, att ett och annat kan göras på detta område med en viljeinsats. Att nöja sig med att registrera och konstatera utvecklingen är i detta sammanhang inte på sin plats...

(Kilde: *Nordens kalender 1939*, side 32-33)

organer. Det er ikke lykkedes mig at finde tilsvarende ønsker hos det norske *Språkrådet*, der er oprettet i 2005 og erstatter *Norsk språkråd* (1972), der erstattede *Norsk språknemnd* fra 1952. Førsteprioriteten er forholdet mellem de to norske sprog.

Noget tilsvarende gælder for det svenske *Språkrådet*, der blev dannet i 2006 ved sammenlægning af *Sverigesfinska språknämnden*, *Svenska Språknämnden* og *Klarspråksgruppen*. *Svenska Språknämnden* (oprindelig *Nämnden för svensk språkvård*) blev dannet i 1944.

Nærmest til en skandinavisk sproglig orientering findes i Finland,

hvor *Statsrådets svenska språknämnd* har til opgave t "undanröja språklig inexacthet och styvhet i översättningar til svensk (fra finsk. lhp) samt att förenhetliga svenskan i allmänna handlingar".

Kære nordiske venner: Retled mig - og gør mig glad - hvis jeg tager fejl.

LÆS MERE!

Sprognævnene i Norden har dannet et netværk og samarbejder på flere områder. Se <http://www.nordisk-sprakrad.no> Her findes også netadresser på de nordiske sprognævn, der alle har mange interessante og aktuelle sprogartikler på deres hjemmesider.

Tomas Larsson er medlem af foreningen Fritt Norden, Birkastan, Stockholm.

Debattinlägg skandinaviskt samarbete

Av Tomas Larsson

Motgångar för ja-sidan

Under senare år har EU stött på motstånd i sina strävanden att knyta medlemsländerna närmare varandra. De tydligaste tecknen på att medlemsländerna inte längre gick i takt visade sig när holländarna och fransmännen våren 2005 röstade nej till EU-konstitutionen. Valresultaten togs först med en axelryckning av Bryssel men med tiden gick det upp för allt fler att någonting hade gått allvarligt fel. Opinionsundersökningar visade senare att även begestringen inför euron hade klingat av något, samtidigt som euro-området under en längre tid har haft svårigheter med den ekonomiska tillväxten.

Inom den svenska politiken finns ytterligare två tydliga EU-skeptiska yttringar; svenska folkets nej till euron september 2003 samt Junilistans inmarsch i Europa-parlamentet juni 2004. Men även då, liksom i Bryssel, så tog flertalet av de svenska parlamentarikerna resultaten med en axelryckning. Däremot var reaktionen inom Sveriges Televisions nyhetsprogram kraftig, medan de större morgontidningarna också bara reagerade med en axelryckning (dessa tidningar är mycket lojala med Bryssel).

De EU-skeptiska partiernas tystnad

Det har således inte saknats tillfällen för den EU-kritiska sidan att reagera genom att komma med konkreta alternativ till den allt djupare EU-integrationen. Men tyvärr har den EU-kritiska sidan knappast alls utnyttjat dessa möjligheter. *Varför blev det så tyst i den svenska EU-debatten efter valresultatet i EMU-omröstningen? Varför reagerade de EU-skeptiska partierna i Danmark, Sverige och Norge bara*

med tystnad efter holländarnas och fransmännens nej våren 2005?

Varför tystnade den svenska Junilistan när den väl kommit in i EU-parlamentet?

Även om ja-sidan har ett maktövertag i debatten så tvingas man som EU-skeptiker tyvärr ändå få erkänna att de EU-skeptiska partierna och organisationerna har missat flera möjligheter att lansera alternativ till EU. Inte ens en gemensam opinionsundersökning våren 2004 i Danmark, Sverige och Norge - som visade att det fanns *en större opinion för nordiskt samarbete istället för EU* - användes av någon av de tre ländernas EU-kritiska organisationer (förutom i pressmeddelanden).

Det är få partier i Folketinget eller Riksdagen som i praktiken längre intar en offensiv, EU-skeptisk hållning. En förklaring är givetvis att flera av partierna har representanter nere i EU-parlamentet och att det av den anledningen blir svårt att med trovärdigheten i behåll att kritisera något som man själv jobbar för. Än märkligare är dock att till exempel den svenska Junilistan endast är representerat i EU-parlamentet och inte i det nationella parlamentet. Är EU-parlamentet verkligen rätt arena för ett EU-skeptiskt parti?

Skall partipolitik blandas ihop med EU-skepticism?

En principfråga är om klassisk partipolitik skall blandas ihop med EU-kritiskt arbete. Frågan är aktuell åtminstone i Sverige eftersom dagens EU-kritiska politik på gräsrotsnivå ofta håller en röd-grön profil. Inget fel i det, men sannolikheten att borgerliga, EU-kritiska väljare (och de är många...) skulle finna sin hemvist i dessa röd-gröna rörelser är inte så stor. *I praktiken exkluderas en stor*

del av det borgerliga, EU-skeptiska blocket vilket är en stor förlust för den EU-skeptiska sidan. Kampen gäller ju inte heller de klassiska vänster-höger-frågorna utan om vi vill att vi själva eller andra kontinenter skall bestämma över oss.

En central fråga för föreningen Fritt Nordens medlemmar är hur pass bäraktig frågan om nordiskt samarbete längre är. Det officiella nordiska samarbetet är i praktiken nedlagt och den gamla „nordismen“ är sedan länge historia. *Tyvärr innebär detta tillsammans att det knappast finns något parti som längre arbetar för ett närmaste nordiskt samarbete.*

I den mån något hörs från det officiella nordiska samarbetet så är budskapet ofta förvirrat och/eller bygger på en än djupare EU-integration. *Det har till och med förts fram förslag om att integrera stormakterna Ryssland och Tyskland i det nordiska samarbetet.* Ett av medlemsländerna i resterna av det nordiska samarbetet, Finland, har dessutom glidit så långt ifrån det övriga Norden att det är tveksamt om vad som längre håller kvar landet i resterna av samarbetet. I de skandinaviska länderna finner vi å andra sidan en seglivad skepticism mot EU, även om det håller en klar nationell linje i respektive land. *Något djupare samarbete mellan de skandinaviska länderna har dock aldrig funnits i modern tid.*

Den EU-kritiska sidan inom de tre länderna idag

Sammanfattningsvis finns i de tre skandinaviska länderna på väljarnivå en djup skepticism mot EU, samtidigt som knappast något parti i dessa länder längre arbetar aktivt med

realistiska, konstruktiva alternativ till EU. Sammanfattningsvis kan följande nämnas om dagens EU-kritiska rörelser i Skandinavien:

- en klar röd-grön profil
- arbetet ofta inriktat på att kritisera EU, mer sällan komma med konstruktiva förslag
- intern kamp mellan t ex röda och gröna partier, vilket riskerar att försvaga motståndet än mer
- tydlig nationell profil i det EU-kritiska arbetet (det vill säga inget direkt samarbete mellan ländernas rörelser)
- mindre bra på att utnyttja motgångar för EU (t ex danskarnas och svenskarnas nej till euron 2000 resp 2003)
- sammanblandning EU-kritiskt samarbete med helt andra frågor (atomkraft etc)
- svag förankring inom det borgerliga blocket

Principfrågan

Med ett i praktiken nedlagt nordiskt samarbete, samt en allt snabbare maktöverföring till EU, finns det all anledning för gräsrotterna inom de danska, norska och svenska EU-kritiska organisationerna att fundera över grundfrågan om det inte finns något mellanläge mellan en strikt nationell politik eller EU. Idag finns inget sådant samarbete, men det är inte samma sak som att det skulle vara omöjligt. ***Tvärtom, väldigt mycket talar för ett närmare mellanstatligt, skandinaviskt samarbete.***

Hur den EU-kritiska sidan borde samarbeta

Med utgångspunkt utifrån att EU:s inflytande borde begränsas i Skandinavien så borde en gemensam, EU-kritisk plattform på skandinavisk nivå upprättas. Som „svar“ på tidigare nämnda punkter skulle ett sådant skandinaviskt samarbete kunna inriktas enligt följande:

- partipolitiskt neutralt (med andra ord: undvik kontroversiella ämnen som typen val-/säljakt eller atomkraft)
- komma med fler förslag till alternativa smarbeten på skandinavisk nivå

- ingen „internkamp“ mellan partier inom det EU-kritiska samarbetet
- tona ner den nationella profilen och tänk istället skandinaviskt
- utnyttja snabbt motgångar för EU-etablissemangen
- ta bort kontroversiella frågor som riskerar att splittra den EU-skeptiska sidan
- stärk förankringen bland borgerliga väljare

Världen, inklusive Europa, har visserligen öppnat sina gränser politiskt och fysiskt, men det betyder inte att vi välmående skandinaver automatiskt vinner på detta i alla frågor. Samtidigt blir det för varje år allt mer uppenbart hur lite som förenar snart en halv miljard EU-medborgare, samt hur lite inflytande man som land har i EU. ***Det gamla EU-argumentet att „man får inflytande“ vid EU-medlemskap ter sig som allt mer ihåligt.***

Även resterna av det gamla, officiella nordiska samarbetet har starkt påverkats av dessa nya spelregler, dock på ett betydligt mer omvälvande sätt än vad många först trodde. Det folkliga engagemanget i dagens nordiska samarbete är näst intill obefintligt, samtidigt som den officiella samarbetsstrukturen är svårförståelig och präglas av en mycket låg aktivitetsnivå. ***Faktum är att det torde finnas få liknande samarbeten i Europa som har en så komplex och omfattande samarbetsstruktur och så lite resultat att kunna visa upp som det nordiska samarbetet.*** Det blir rent komiskt när t ex ett Östersjö-möte hålls i den norska Atlant-staden Bergen eller när världens största land, Ryssland, ibland och ibland inte ingår i det nordiska samarbetet. Som skattebetalare, skall vi verkligen lägga ner mer pengar på resterna av det kostnadskrävande nordiska samarbetet? Vart kan egentligen resterna av det nordiska samarbete leda oss?

Situationen efter murens fall under slutet av 1980-talet har påverkat situationen i Norden på ett dramatiskt sätt. Kombinerat med den infekterade språk-frågan i Finland, där ett skandinaviskt språk aktivt motarbetas, är kanske de tydligaste exemplen på att banden inom Norden har gått av.

Att i denna situation försöka baxa in de tre baltiska länderna i resterna av det nordiska samarbetet väcker därför bara än fler frågor. Däremot har banden mellan de tre skandinaviska länderna (åtminstone kulturellt sett) knappast påverkats alls av islossningen i Central- och Östeuropa, något som visar på att det finns en naturlig och djup gemenskap inom det skandinaviska kulturområdet. Något som dock knappast alls har syns till i de politiska samlarbetsformerna. ***I dagens situation ligger istället den största utmaningen i att fördjupa även det politiska, skandinaviska samarbetet, vilket förutsätter att de tre skandinaviska ländernas EU-kritiska rörelser arbetar tillsammans över gränserna!***

Redaktionel note:

Starkt stöd för Norden i Finland

En överväldigande majoritet av finländarna uppfattar det nordiska samarbetet som mycket viktigt. Hela 92 procent av de tillfrågade i en färsk utredning är av den åsikten. Finländarna ställer sig betydligt mer positivt till det nordiska än till exempelvis EU och inte minst försvarsalliansen Nato. Över hälften av de tillfrågade ansåg därtill att det nordiska samarbetet bör utökas ytterligare. Finländarna efterlyser också ökade satsningar på att motverka miljöproblemen i Östersjön.

Samtidigt uppfattar 35 procent av de tillfrågade, det vill säga över en tredjedel, Europeiska unionen som något negativt. Ungefär lika många ställer sig samtidigt positivt till EU. (et stigande antal (29 procent) mener at Finland skal melde sig ud af EU)

Utredningen är utförd av Näringslivets Delegation EVA i Finland. Rapporten baserar sig på svaren av 1 200 finländare under perioden december 2007 och januari 2008.

Länk till rapporten (EN):
<http://www.eva.fi/eng/index.php?m=2&show=311>

Mumledansk og nordisk sprogforståelse

Af *Niels Davidsen-Nielsen*

Vi har sværere og sværere ved at forstå hinanden i Norden. Især dansk er et problem for vore nordiske naboer. Hvis vi styrkede nabosprogsundervisningen i skolen, og eleverne derved blev bedre både til at forstå nabosprogene og til at tale deres eget sprog tydeligt, ville det gøre det skandinaviske alternativ til engelsk konkurrencedygtigt.

For mange år siden var der i fjernsynet en dansk-svensk gættekonkurrence der hed 'Terningerne er kastet'. Da studieværten - Otto Leisner, så vidt jeg husker - skulle sikre sig at han havde lydforbindelse til det svenske hold, der var blevet stuvet ind i et glasbur, stillede han spørgsmålet: »Kan I høre mig?« Herefter fulgte en pause, men så gik Ernst Hugo Järegårds stemme igennem med dette svar: »Vi hör dig, men vi förstår dig inte.« Problemet vores nordiske naboer har med at forstå dansk, er altså ikke nyt, men det er blevet større. Dansk glider efterhånden væk fra svensk og norsk, og flere og flere nordboere - især de unge - går over til at tale engelsk med hinanden. Denne overgang er ikke svær at forstå, men alligevel en dårlig idé.

Den 1. marts 2007 markerede det finske udenrigsministerium den nordiske sprogkonventions 20-års-jubilæum med et seminar i Helsingfors. Ministeriets formål var at spørge om det i dag er realistisk at tale om et nordisk sprogfællesskab, om der kan gøres mere for at fremme forståelsen af nabosprog og nordiske sprog, og om der på længere sigt findes noget alternativ til at bruge engelsk.

Seminaret havde titlen 'Okänd konvention', for at understrege at konventionen reelt er gået i glemmebogen. Det er ikke nogen overdrivelse; da jeg for at forberede mit foredrag

slog op i det danske nationalleksikon, var det nærmeste jeg kom emnet, en artikel om den nordiske ægteskabskonvention. Men vi har altså også en konvention der pålægger offentlige myndigheder og institutioner i de fem nordiske lande at gøre deres bedste for at nordboere kan bruge deres modersmål når de søger kontakt med det offentlige.

Den internordiske sprogforståelse er blevet undersøgt i flere omgange. De to første undersøgelser - fra 1972 og 1994 - viste at nordmændene er bedst til at forstå nabosprogene, at mindre end halvdelen af svenskerne og finlandssvenskerne har en god forståelse af talt dansk, og at næsten ingen af finnerne får fat på hvad danskerne siger. Her ser vi tydeligt de to svage led: Talt dansk er svært at forstå for andre nordboere, og beherskelsen af svensk i Finland er så begrænset blandt det finsktalende flertal at det nordiske sprogfællesskab ikke har nogen realitet for denne gruppe nordboere.

I 2005 fulgte en stor undersøgelse af 16-19-åriges internordiske sprogforståelse (Lars-Olof Delsing og Katarina Lundin Åkesson: Håller språket ihop Norden?). Også her viste det sig at nordmændene er bedst til at forstå nabosprogene, og det er hvad man kunne vente, for norsk indtager en mellemstilling mellem dansk og svensk ved at dets ordforråd ligner det danske og dets udtale ligner den svenske. Hvad nordboere uden for Skandinavien angår, viste undersøgelsen at færingerne klarede sig bedst og finnerne dårligst. Heller ikke det er overraskende, for mens færingerne har et nordisk sprog som modersmål og gode kundskaber i dansk, har finnerne et ikke-nordisk sprog som modersmål og for de flestes vedkommende beskedne kundskaber i svensk. Undersøgelsen viste endvidere at forældre klarer sig betydeligt bedre end deres børn, og at de unges læseforståelse er klart bedre end deres høreforståelse.

Endelig viste det sig at de unge gennemgående er bedre til engelsk end til nabosprogene, en forskel der ikke mindst skyldes at de i 6-9 år er blevet undervist i engelsk, mens et flertal af dem aldrig har fået nabosprogsundervisning. I Danmark og Norge oplyser ca. halvdelen af eleverne at de har fået nabosprogsundervisning, og i Sverige drejer det sig kun om en fjerdedel.

På baggrund af den nye undersøgelse må man spørge om det stadig giver mening at tale om et nordisk sprogfællesskab blandt de unge. Er toget kørt?

Så galt står det nu ikke til. Situationen er ganske vist ikke opmuntrende, for i løbet af de sidste årtier er det gået ned ad bakke med nabosprogsforståelsen. Men projektet med at bruge sit modersmål når man kommunikerer med andre nordboere, er stadig muligt. Dets indlysende fordel er at dansk, norsk og svensk både i ordforrådet, grammatikken og udtalen ligner hinanden så meget at den sproglige viden man skal tilegne sig for at kunne kommunikere internordisk, er ret begrænset. Den fordel har vi ikke når vi bruger engelsk, for det er et regulært fremmedsprog. Dertil kommer at nordboerne gennemgående ikke er så gode til engelsk som de tror de er, så omkostningen ved at bruge engelsk er et informationstab: Vi kan ikke udtrykke os nuanceret på engelsk, og i mange tilfælde siger vi det vi kan,

LÆS MERE!

Lars-Olof Delsing og Katarina Lundin Åkesson: Håller språket ihop Norden? (2005)
<http://www.norden.org/pub/sk/showpub.asp?pubnr=2005:573>

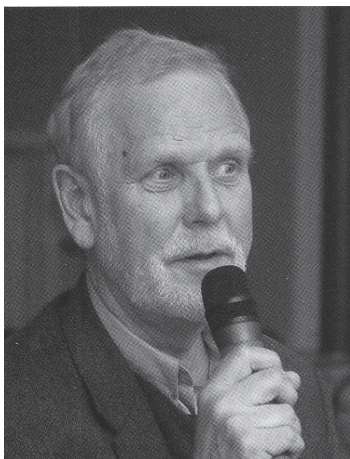
Bent Preisler: Danskerne og det engelske sprog (1999)
<http://www.ruforlag.dk/>

snarere end det vi vil. Mange kender utvivlsomt følelsen af at ens personlighed reduceres når man slår over i et fremmedsprog.

Bruger vi vores modersmål, er der ingen grænser for hvor nuanceret vi kan udtrykke os. Men hvilken glæde har vi af denne nuancerighed hvis vores nordiske naboer kun forstår halvdelen af det vi siger? Så er halvdelen faldet på klippegrund, og i så fald er modersmålsalternativet ikke bedre end det engelske. Hvis projektet med at tale nordisk skal lykkes, er der brug for en kraftig styrkelse af skolens nabosprogsundervisning her og nu. En undersøgelse fra 1999 (Bent Preisler: *Danskerne og det engelske sprog*) har vist at det især er i skolen danskerne lærer engelsk. Hvis vi styrkede nabosprogsundervisningen i skolen, og eleverne derved blev bedre både til at forstå nabosprogene og til at tale deres eget sprog tydeligt, ville det gøre det skandinaviske alternativ til engelsk konkurrencedygtigt.

Hvorfor er det netop dansk der besværliggør den internordiske kommunikation? Den afgørende grund er utvivlsomt at den danske udtale på flere områder er blevet svækket og derved har bevæget sig langt væk fra den oprindelige sprogform. Hvor vi svarende til fællesnordisk wika finder vecka i svensk, vika i islandsk og færøsk og veke/uke i norsk, finder vi i dansk uge, og så udtaler vi endda dette ord helt uden konsonanter, som uu. Samme type svækkelse finder vi i et ord som kage (svensk kaka), hvor et oprindeligt k først er blevet svækket til hårdt g og derefter til blødt g for til sidst at forsvinde helt. Det virker næsten som om dansk er i færd med at eliminere sig selv.

Et andet spørgsmål der rejser sig, er hvorfor det netop er dansk der har været udsat for disse reduktioner. Det er ikke let at svare på, men det skyldes i hvert fald ikke dansk slaphed og dovenskab. En del af forklaringen skal

Niels Davidsen-Nielsen er Professor, dr.phil. og Formand for Dansk Sprognævn

nok søges i at den danske talerytme - ligesom den britisk engelske og i højere grad end den norske og svenske - er en 'morserytme': Rytmen opstår ved at de trykstærke stavelser er adskilt af nærværd lige store tidsintervaller, som fx i »Det er ikke muligt at gøre det«. Hvis der er mange tryk-svage stavelser mellem de trykstærke, bliver de udtalt hurtigt og derfor med mange reduktioner: »Jeg ville ikke have troet det muligt at han ville gøre det«. Mens denne sætning udtales staccato, udtales dens svenske modstykke »Jag skulle inte trott det möjligt att han skulle kunna göra det« mere legato.

En absolut betingelse for at redde den nordiske sprogforståelse på målstregen er at danskerne uophørligt gør sig umage med at tale langsomt og tydeligt. (Det gøres faktisk af rejseledere når de har svenskere og nordmænd med i rejseselskabet). Hvis vi mumler og japper, går det bare ikke. Det ville også hjælpe hvis vi til nordisk brug kunne tale dansk lidt som islændinge og færingere gør det, eller som dialekttalende danskere når de ved officielle lejligheder slår over i rigsmål. Dansk er nemlig bedst egnet som kommunikationssprog i Norden hvis vi gør vores udtale mere bogstavnær, fx ved at udtale to stavelser i ord som go-de, me-get og sva-re. Hvis vi ellers udskifter nogle af de besværlige danske ord med ord der ikke er ukendte i nabosproget, fx huske med mindes, kendsgerning med faktum, tit med ofte og værelse med rum, vil vi blive forstået, og så kan vi nuancere vores meddelelser så meget vi lyster. Og det er en bedre løsning end at kommunikere på halvengelsk.

Ifølge regeringens sprogpolitik fra

2004 skal der fortsat lægges vægt på at det nordiske sprogfællesskab formidles gennem sprogundervisning fra skole til universitet. Og i Nordisk Ministerråds deklaration om nordisk sprogpolitik fra 2006 er et af de mål der opstilles, at alle nordboere skal kunne kommunikere med hinanden, primært på et skandinavisk sprog. Baggrunden for disse erklæringer er utvivlsomt at vi ved at tale nordisk bedst får adgang til et værdifuldt historisk og kulturelt fællesskab; og vores nabolande er jo også vigtige handelspartnere. Problemet er blot at ingen af disse sprogpoltiske dokumenter er juridisk bindende, og man kan let forestille sig at skoler må beklage ikke at kunne finde plads til nabosprogsundervisning i deres sammenpressede skemaer. Hvis vi affinder os med det, vil den nordiske sprogforståelse - en forståelse der i flere år næsten besværgende er blevet kaldt 'det umistelige' - inden længe være en saga blot.

Bringes med forfatterens tilladelse. Artiklen har været trykt i Berlingske Tidende 10. Juni 2007

Hvad andre siger om dansk-norsk nabosprogsforståelse:

....Undersøgelsen viser, at der er en .."stor bevidsthed om at forståelse ikke er en selvfølge i mundtlig kommunikation, at den kræver en indsats af begge parter og at forståelsesproblemer ikke altid kommer frem i lyset, fordi nordmænd enten „høfligt“ lader som om de forstår eller ikke tør sige at de ikke forstår, og danskere „høfligt“ undlader at reagere når de fornemmer de ikke bliver forstået.“

(Randi Benedikte Brodersen)

http://muds.dk/rapporter/MUDS_9.pdf (side 114)

Att förstå varandra i Norden

Syftet med denna skrift är att ge råd om hur man kan undvika eller minska svårigheterna att kommunicera på nordiska språk. För de flesta krävs det en del träning för att förstå och bli förstådd. Men danska, norska och svenska är tillräckligt lika för att man skall kunna börja öva förståelse direkt i kontakten med andra nordbor och lyckas ganska snabbt, utan några omfattande teoretiska förstudier.

I Att förstå varandra i Norden finns det mesta du behöver veta om nordisk språkförståelse. Det är en utmärkt lärobok och hjälpreda när det gäller att göra sig förstådd. Innehåller ordlista och adressförteckning.

Huvudförfattare är Catharina Grünbaum, tidigare vid Svenska språknämnden, nu vid Dagens Nyheter. För de avsnitt som kommit till sedan den ursprungliga versionen svarar Mikael Reuter, Forskningscentralen för de inhemska språken i Finland.

Arbetet med skriften har skett i samråd med de nordiska språknämnderna, Nordiska språksekretariatet och Nordiska språk- och informationscentret.

Heftet (1980, 1987, 1997, 2002) er utsolgt, men det ligger en web-version på Nordisk Språkråds netsted, hvor man også kan laste ned teksten som et dokument i Word-format.

På nettet:
http://www.nordisk-sprakrad.no/folder_att_forstaa/folder_index.htm
 Wordfil til download:
<http://www.nordisk-sprakrad.no/>

At tale, lytte og forstå nabosprog

At ville forstå hverandre er den vigtigste forudsætning.

Tak til Nordisk Sprogråd for tilladelse til at gengive uddrag af bogen 'Att forstå varandra i Norden'

... Vi har lite olika samtalskultur i de olika länderna. Danskar, norrmän och svenskar faller inte sällan sin samtalspartner i talet - något som kan vara riskabelt för språkförståelsen. I Finland däremot avbryter man inte gärna, och man räknar inte med att bli avbruten. Finnar bekräftar heller inte lika tydligt med nickningar eller uttryck som „ja“, „jovisst“ att de följer med i samtalet. Det får inte tolkas som ointresse eller avståndstagande!

... Råden här nedan riktar sig till både talare och lyssnare. För talare och föredragshållare rekommenderas också avsnittet „Att hålla ett anförande inför nordisk publik“.

Att tala

- Tala inte för fort.

Försök övervinna känslan av att ett långsammare taltempo är onaturligt. Var inte rädd att göra pauser mellan olika fraser i talet. Försök också att inte tala i för långa meningar (da. sætninger, no. setninger). Då blir det lättare för lyssnaren att följa med.

- Artikulera ordentligt.

Många nordbor har sin kunskap om grannspråken i första hand från skrivna texter. En tydlig och mer skriftspråksnära artikulation gör det lättare för lyssnaren att känna igen orden. Namn måste uttalas med extra omsorg - de är ju inte igenkännliga på samma sätt som vanliga ord.

- Undvik snabbt uttalade utfyllnadsfraser.

Avstå från en mängd „jag menar liksom att“, „om man säger så alltså“, „hvis jeg må sige det sådan“, „hvis jeg kan si det på den måten“. Medan lyssnaren försöker fundera ut vad det var han hörde går han kanske miste om det eventuellt viktiga i resten av meningen.

- Var uppmärksam på orden.

Somliga vanliga ord i ens eget språk saknas kanske i de andra språken. I många fall kan det emellertid i ens eget språk finnas en mindre vanlig synonym med direkt motsvarighet i grannspråken. Välj gärna sådana samnordiska ord i stället för de särskilda. Danskar och norrmän kan t. ex. säga bara i stället för kun, svenskar kan säga bara i stället för endast. I informella samtal kan man låna varandras ord om man märker att det underlättar. En svensk kan t. ex. säga utvalg om han märker att hans utskott verkar förbryllande. Andra ord finns kanske i de olika språken men med olika betydelse, s. k. lömska likheter (kontrollera i ordlistan bak). En dansk eller svensk som inte känner till betydelsen av norskans anledning (da. lejlighed, sv. tillfälle) kan bli förnärmad om han får höra att norrmannen „ikke har anledning til å komme“.

Undvik förkortningar av typen Ams (sv.), ØD (da.) och KUF (no.). Om de är nödvändiga, läs ut dem, förklara dem och skriv om möjligt upp dem. Ex.: „Ams-arbete, arbete anordnat av den svenska arbetsmarknadsstyrelsen, förkortad Ams“, „ØD, det vil sige økonomisk demokrati“, „KUF, Kirke-utdannings- og forskningsdepartementet“.

Ett alltför vardagligt och ledigt ordval kan vålla förståelseproblem. Inom vardagssfären skiljer sig språkbuket i de tre grannspråken mer än inom det ordförråd som vi är vana vid från skrivet språk. En svensk bör t. ex. inte säga kåk för „hus“, kärra för „bil“,

fika för ,(dricka) kaffe‘, tjej för ,flicka, kvinna‘, kille för ,man, karl, pojke‘. Danskar och norrmän bör på motsvarande sätt inte säga begå, gjøre en brøler för xbegå en fejl/en feil. Finländare bör vara observanta på finlandismer och fennicism. Se också upp med sådana uttryck och vändningar som bara finns i det egna språket, t. ex. da. „det koster det hvide ud af øjnene“, no. „snu på flisa“, sv. „och då står man där med sin tvättade hals“. Var också försiktig med allusioner på inhemska händelser och citat - om de inte förklaras eller är självförklarande. (Lite kulturförmedling är ju också trevligt.)

- Räkneorden vållar ofta problem.

Använd räkneseffekten tyve-en, tyve-to, tjueen, tjueto osv., inte en-og-tyve, to-og-tyve, en-og-tjue, to-og-tjue osv. Danskar bör använda femti, sexti osv., inte halvtreds, tres osv. (Däremot inte toti, 20, som inte finns i norskan och svenskan.)

Uttrycksättet halvannen krone, to og en halv krone är svensktalande ovana vid. De använder typen en krona och femtio öre (en och femtio), två kronor och femtio öre (två och femti). Svensktalande bör undvika uttrycksättet två och femtio osv. På norska och danska kan det uppfattas som 52 osv.

- Ta om och förklara.

Om man märker att ens lyssnare har svårt att följa med, är det ofta lämpligt att upprepa det man har sagt med andra formuleringar och att ge synonymer till nyckelord i sammanhanget.

Tänk på att även om själva orden förefaller begripliga, så är det inte alltid så med verkligheten bakom dem. När man talar om arbets-marknad, skatter, sjukvård, skola och liknande behöver man ofta ge lite extra upplysningar i ämnet. Ord som resurslärare (sv.), arbetarinstitut (finlandssv.), fisketrygdavgift (no.) kan annars bli obegripliga.

Språkråd till danskar:

Tal langsommere end normalt!
Snub ikke endelserne af, men udtal ordene lidt overdrevent tydeligt!
Ikke jappe - andre nordboer vil gerne høre hver en stavelse af det du siger!
Sig femti, sexti osv. og ikke halvtreds, tres osv. Men sig tyve, ikke toti!
Sig tyve-en osv. i stedet for en-og-tyve osv.

Språkråd till norrmän:

Vær forsiktig med særnorske drag som kvit, kjem, me, lyt, åssen.
Si tjue-en osv. og ikke en-og-tjue.

Språkråd till svenskar:

Tala tydligt. Dra inte ihop orden.
Var försiktig med vardagsord och jargong.

Språkråd till färingar:

Tosið endiliga danskt (norskt, svenskt) við føroyskum tóna. Hetta „skandinaviska“ er skiligt og væl nytligt. Best er at gera føroysk nøvn á fólki og støðum greið og skiligt við so bókstavligum framburði, sum til ber. Tað lættir um hjá øðrum norðbúgvum at kenna nøvnini aftur.

Språkråd till islänningar:

Danska (norska, sænska) töluð med íslenskum framburði þykir yfirleitt auðskilin og skýr. Berið gjarna íslensk mannanöfn og staðarheiti fram eins og þau er stöfuð. Það auðveldar öðrum norðurlandabúum að átta sig á þeim.

- Försök att övervinna känslan av att det är onaturligt att tala mer „nordiskt“.

Det är viktigare att motparten förstår än att man själv känner sig okonstlad.

Att lyssna

- **Lyssna framåt.** Viktiga ord som man inte har förstått kan man fråga om eller anteckna, men man bör inte stanna upp och fundera på dem. Då är det lätt att man går miste om hela sammanhanget. Och även om man ibland råkar tappa tråden är det viktigt att inte ge upp utan fortsätta att lyssna.

- **Erkänn och säg ifrån om du inte förstår.** Därigenom kan du också bli ett moraliskt stöd för andra. Det visar sig ofta vara fler som inte har begripit.

Hvad andre siger:

At tale sit modersmål er en befrielse

„Jeg hørte for nogle år siden i radioen en samtale mellem en såkaldt syddanser og en indfødt grønlander. Hvad emnet var, husker jeg ikke, men jeg husker hen imod slutningen grønlanderens sige, at han var træt nu. Det var den anden overrasket over. De havde jo bare siddet og snakket en times tid sammen på dansk – et sprog, de begge kunne forstå. Ja, det er rigtigt nok, svarede grønlanderens. Men husk på, at medens du har siddet og talt dit modersmål, har jeg været på arbejde hele tiden.

Dette tror jeg ret beset er forskellen mellem et modersmål og et fremmedsprog. Uanset hvor godt man taler et fremmedsprog, så er man på arbejde. Det kræver anstrengelse, koncentration. Modersmålet får man derimod forærende. Man skal normalt ikke lede efter ordene – og slet ikke tænke i udtale, syntaks og bøjnings-former. Det hele indfinder sig naturligt.“
(Citat af Jørgen Carlsen, idéhistoriker og forstander for Testrup Højskole)
Kilde: Grænseforeningens blad Grænsen nr 2, 2008)

„Dansk. Resultatet af århundreders bestræbelse at klare sig med et minimum af artikulatorisk energi“

Lidt om dansk og svensk på tværs af Øresund

Af Leif Kajberg

Medlem af Frit Nordens redaktion og styrelse

Nordisk Kulturfonds store sprogundersøgelse „Internordisk sprogforståelse“ (2005) viste, at nabosprogforståelsen blandt nordiske unge er forringet siden 1970-erne (da den foregående undersøgelse fandt sted). I de fleste nordiske lande er nabosprogundervisningen i skolerne ikke mere en selvindlysende sag. Ligesom svensk i Finland er dansk i Island blevet svækket. Samtidig er der, som påpeget andetsteds i dette temanummer om sprog i Skandinavien, masser af eksempler på, at det ikke står for godt til, når det gælder kendskabet til dansk i Sverige og til svensk i Danmark. Færdighederne i og viljen til at gøre brug af skandinaviske sprogfærdigheder i kontakten med medborgere, fagfæller, forenings- og organisationsrepræsentanter o.l. i nabolande er generelt svindende. Ikke så få vil helst slå over i engelsk, og når der holdes konferencer og seminarer for forskere og undervisere i en skandinavisk eller nordisk sammenhæng, er indlæg, præsentationer og diskussioner ofte på engelsk. Er der blot en enkelt kollega til stede, går man typisk med til, ganske servilt i øvrigt, at kommunikere på engelsk. Fleksibiliteten og den gode vilje sejrer, men udnyttelsen, træningen og vedligeholdelsen af skandinavernes egne sprog som et middel til at gøre sig forståelig på sit eget sprog og dermed sætte sig ud over de indbyrdes sprogforskelle bliver dermed sorteper. Samtidig har flere virksomheder med forankring i Danmark, Norge og Sverige, eksempelvis banker, engelsk som koncernsprog. Dvs. nordmænd, danskere og svenskere, der er samlet til møde et sted i Skandinavien, gennemfører som følge her-

af deres samtaler og forhandlinger på engelsk. Det er da kunstigt, men sådan er sprogpolitikken i en række store virksomheder med filialer i Skandinavien.

Sprogudvikling i Øresundsregionen

I det dansk-svenske grænseland, i Øresundsregionen, er situationen dog en lidt anden. Her er der tegn på, at udviklingen går i en mere positiv retning. Her man i de senere år kunnet iagttage en stigende interesse for og et øget fokus på svensk-dansk sproglig kommunikation. Den øgede opmærksomhed omkring dansk-svensk sprogproblematik er blevet godt hjulpet på vej af den politiske satsning på Øresundsregionen og dens udbygning: opprioriteringen af erhvervsudviklingen og opgraderingen af infrastrukturen i området med Øresundsbroens etablering. Broen har, som alle ved, ført til en stigning i samfærdslen, og mobiliteten på tværs af Øresund er således øget markant de sidste par år. Den forbedrede trafikale kapacitet har også resulteret i ændringer i bosætningsmønstret i regionen, idet et betydeligt antal danskere har valgt at slå sig ned i Skåne, typisk i Malmø. Lavere skatter og leveomkostninger anføres ofte som en af de dominerende årsager til flyttetrafikken på tværs af sundet. Andre faktorer er Øresunds-universitetet, universitetssamarbejdet på tværs af Sundet og de mange pendlende studerende på vej til kurser og forelæsninger. Med andre ord, den fysiske barriere ned gennem Øresund er væk, og ganske mange formelle barrierer i form af regler og strukturer er gradvis blevet mildnet eller fjernet som følge af det nordiske samarbejdes og EU-direktivernes udjævnende effekt. Men vi hører

naturligvis stadig historier i medierne om skatteregler og kompliceret arbejdsmarkedsjura, der hæmmer væksten i transport, mobilitet og økonomi i Øresundsregionen. Det skal medgives, at Øresundseuforien i slutningen af 1990'erne og efter broåbningen i 2000 lagde sig igen. Brobegejstringen dampede af, og det blev også afspejlet i medierne. Overskrifterne på avishistorierne ændrede karakter bl.a. efter mønstret „Broeffekten udeblev.“ Der kom samtidig mere fokus på hverdagens problemer i Øresundsregionen, fx dem, der har rod i beskatningsforhold og stive arbejdsmarkedetsregler.

Nordisk sprogforståelse på hverdagsplanet: den lavpraktiske tilgang

Interessen for svensk og dansk sprog, de to nabosprogs ordforråd og historie og praktisk dansk-svensk sprogforståelse fik et kraftigt løft i de år succesprogrammet Øresunddirekt gik i æteren. Det blev sendt på Københavns Radio og i Sydsverige og med en dansk og en svensk studievært. Det nåede ud til hele Øresundsregionen, og lyttertallet nåede op på mellem en kvart og en halv million. Men den skandinaviske og nordiske sprogdimension lever undertiden sit eget ofte oversete hverdagsliv. Det er eksempelvis de færreste forbrugere, der tænker nærmere over, at mange af de dagligvarer – typisk fra Coop-koncernen, altså Brugsen, Kvickly etc., som de lægger i indkøbs-vognen – er påtrykt varedeklarationer og brugsanvisninger mv. i nordiske sprogvarianter. Ingen undrer sig over, og det betragtes som noget nær en selvfølge, at man på en jordbærjuice-plastflaske-etiket skriver på nordisk med skråstreger for svenske/danske/norske afvigende glosers/sproglige varianter. Med tanke på et fælles nordisk/skandinavisk hjemmemarked. En oplagt måde at indhøste stor-driftsfordele på. Med andre ord et upåagtet gennembrud for den dagligdags nordiske sprogforståelse og en tavs succeshistorie.

En anden succeshistorie er, at vi fra dansk side med et fingerknips stort set kan hente ung svensktalende arbejdskraft til sports-butikken på Strøget i København eller til stormagasinet i Lyngby ved at gå over Sundet, samtidig med at man ofte konfronteres med nyheder om, hvor

besværligt det er at få østarbejdere hertil, underbetaling og grov udnyttelse af fx polske håndværkere mv. Og de klarer sig fremragende, de unge sven-skere, de overvinder hurtigt sproghur-dlen, og der er ingen problemer med at kommunikere med de danske kunder over disken. Sprognemme og nabo-sprogskendskab hjælper også på mulig-hederne for at lokke ansatte inden for sundhedssektoren i Skåne til at søge job i Storkøbenhavn og Nordsjælland. Et eksempel: Et plejepersonale-stil-lingsopslag fra en nordsjællandsk kom-mune (Hørsholm), blev bragt i skånske medier, og til social- og sundhedsdirek-tørens overraskelse og glæde, var der flere som reflekterede og var villige til at pendle eller flytte efter et job på den danske Øresundskyst.

Arbejdskraftmangel har fx også fået flere danske pengeinstitutter til at få øjnene op for potentialet på den anden side af Øresundsbroen.

Man kan samtidig notere, at interes-sen for at lære dansk blandt unge har fået en opblomstring i Skåne, og en del gymnasier har i konsekvens heraf ladet dansk sprog indgå som en del af fagudbuddet. Man kan så diskutere, om det er den rigtige vej at slå ind på, at lade eleverne lære dansk i en deci-deret kursusammenhæng, som et egentlig fremmedsprog. Måske var det bedre at satse på sprogforståelses-dimensionen og den praktiske kommu-nikation mellem skandinaver. Desværre er der ikke noget, der tyder på, at svensk tilsvarende er ved at finde vej til de østdanske gymnasiers overfyldte undervisningsplaner.

Det halter med sprog-forståelsen på begge sider af Sundet

I det hele taget står det ikke for godt til med den fælles sprogforståelse; der er mange knaster. I hvert fald synes det at være gået tilbage med danskernes og svenskernes evne til at forstå hinanden. Det er budskabet i en artikel af Magnus Jando i nyhedsbrevet Fokus Öresund, nr. 4, 2006. „Danskar och svenskar sämre på att förstå varandra“ er artiklens overskrift. Og han fortsætter: „Trots att allt fler danskar flyttar till Skåne har dan-skarnas förmåga att förstå grannsprå-ken rasat mest i Skandinavien. Och svenskarna är sämst av alla, särskilt förståelsen av danska har försämrats. Klart bäst är norrmännen.“ Det frem-

går af den seneste undersøgelse af Internordisk Sprogforståelse (INS). Opsatsen bygger på et interview med sprogforsker *Lars-Olof Delsing*, Lunds Universitet. Han undrer sig over, at det er gået så meget tilbage for danskeres nabosprogsforståelse. Han mener, at tilbagegangen hænger sammen med *holdninger* og at det ikke har så meget at gøre med, at danskerne skulle være blevet dårligere rent sprogligt, med hensyn til sprogbe-herskelse. Før var det helt klart sven-skernes, der klarede sig dårligst med hensyn til nabosprogsforståelsen i Skandinavien. Men svenskerne har ikke tabt så meget terræn på dette punkt som danskerne åbenbart har. Lars-Olof Delsing studser over og fremhæver, at københavnere er dårli-gere til at forstå svenskere end århusi-anere, og at forskellene i nabosprogs-forståelsen, når man sammenligner yngre og ældre danskere, også er mest fremtrædende i Københavnsom-rådet. Det kan dog til dels være et storbyfænomen, eftersom fx også folk i Stockholm har det sværere med at forstå nabosprogene. Den mest åben-lyse forklaring på, at nabosprogsfor-ståelsen i Skandinavien ikke har det så godt, finder Lars-Olof Delsing i globaliseringen og i tendensen til på vore breddegrader at falde på næsen for alt, som kommer vestfra, dvs. den anglo-amerikanske påvirkning kultu-relt, samfundsmæssigt og sprogligt. TV og medierne i det hele taget har spillet en lidet glørværdig rolle her. Men hvad er så recepten og løsnin-gen, hvad skal vi gøre for at modvirke, at vi bliver endnu ringere til at forstå hinanden på tværs af Sundet og de interskandinaviske grænser?

Løsningsmodellen er for Lars-Olof Delsing frem for alt mere nabosprogs-undervisning i skolesystemet. I under-søgelsen oplyste 50 procent af de danske børn og unge, men kun 25 procent af de yngste medborgere i Stockholm, at de havde modtaget un-dervisning i nabosprog. Skolen løser ikke alle problemerne, men engage-rede lærere kan gøre meget, fremfø-rer Delsing. Men helt sort ser det dog ikke ud, for der findes trods alt polit-isk opbakning til sproginitiativer, der findes nabosprogsundervisning i større eller mindre omfang, og trods TV's forsømmelser findes der dog også en dækning af, hvad der sker i de skandinaviske nabolande, socialt, kulturelt mv. Se artiklens tekst på <http://osb.oeresundsbron.dk/library/?obj=4302>

Gymnasieeleverne og nabosprogene

Der er publiceret en hel del faglige studier af den dansk-svenske sprogud-vikling i de senere år - specielt om Øresunds-regionen. En af de forskere, som i Danmark har beskæftiget sig med udviklingen i dansk-svensk kommunikation og sprogforståelse, er *Robert Zola Christensen*, der var ansat som adjunkt i dansk sprog på Syddansk Universitet i Kolding 2001-2005, og som p.t. underviser på Lunds Universitet. Zola Christensen har publiceret en dansk grammatik for svenskere. Han er desuden roman-forfatter. Han har sammen med *Katarine Lundin Åkesson* skrevet artiklen „Kommunikationsstrategier i svensk-danska samtalsrum - några inledande iakttagelser“ (om sproget i Øresunds-regionen), der er publiceret i det 37. bind af de nordiske sprognavns fælles årsskrift *Språk i Norden/Sprog i Norden* (juli 2007, s. 93-104). Robert Zola Christensen og Katarina Lundin gennemførte for nogle år siden en sammenlignende dansk-svensk sprogstudie koncentreret om gymna-siasters sprogforståelse.

Undersøgelsen, der udgjorde en del af et større projekt med titlen „Bron och språket. En undersökning av dansk-svensk språk-förståelse före och efter Öresundsbron“, blev gennemført af Institutionen för nordiska språk ved universitetet i Lund og Institut for nordisk filologi ved Københavns Universitet med økonomisk støtte fra Øresundsuniversitetet. Christensen og Lundin sammenligner i deres studie svenske og danske gymnasisters forståelse af nabosprogene/hinandens sprog, i skriftlig form, i byerne Malmø, København, Helsingborg, Helsingør, Næstved og Växjö. Undersøgelsen viser, at gymnasieeleverne i Helsingborg og Helsingør er bedst til at forstå hinan-dens sprog. Det har formentlig noget at gøre med nærhedsfaktoren og det forhold, at udveksling på tværs af Sundet har været en skolemæssig prioritet.

Det viste sig også, at de danske gymnasieelever var bedre til at forstå nabolandstekster end svenske elever. Forskellene var dog mindre udtalte, når det drejer sig om det talte sprog. Det er planen at gentage undersø-gelsen efter 5 og 10 år med henblik på at kortlægge Øresundsbroens indvirk-ning på sprogforståelsen i regionen.

fortsættes næste side

Dvs. om der kan konstateres en langtidseffekt på sprogforståelsen.

Supplerende henvisninger

Delsing, Lars-Olof: **Bron och språket** – en undersøgning av dansk-svensk sprogforståelse. *Språk i Norden/Sprog i Norden*, 2002. s. 101–114.

Grünbaum, Catharina: **Nordisk sprogforståelse – att ha och mista**. En rapport baserad på fyra konferenser om nordisk sprogforståelse „Det omistliga“. Utgiven av Fondet for dansk-norsk samarbeid (Lysebu og Schæffergården), Hanaholmen, Hässelby Slott, Nordisk Sprogråd og Voksenåsen [uden udgivelsesår]. På s. 12-15 en omtale af „Skandinavias grannspraksforståelse“; endvidere et afsnit, der behandler forestillingerne om nordisk sprogforståelse, som indledes med nogle populære forestillinger eller myter, som skydes ned eller punkteres: Skånska är lättare för än rikssvenska för danskar“; „Nynorska är lättare för svenskar än bokmål“, „Svenskar förstår engelska bättre än grannspråk“. Skriftet, som rummer mange tankevækkende iagttagelser, er tilgængeligt som pdf-fil på <http://www.nordisk-sprakrad.no/DET-OMIS.PDF>

Interview med Robert Zola Christensen om **sprogforståelsen i Øresundsregionen** i dagbladet *Information* kan ses på: <http://www.information.dk/75494>

Kristiansen, Tore: **Nabosprog i Øresundsregionen**. Et studie af reaktioner på sproglig tilpasning. I: Jens Cramer, Mette Kunø og Ole Tøgeby (red.): *Teorien om alt*. Århus: Wessel og Hittfeldt, s. 173-185.

Kristiansen, Tore: **Holdninger til sproglig konvergens over Øresund**. I: Petter Dyndahl og Lars Anders Kulbrandstad (red.): *High fidelity eller rein jalla? Purisme som problem i kultur, sprog og estetik*. Vallset: Oplandske Bokforlag, s. 53-65.

Gillberg, Lin: **Fjäril bli till sommarfluga**. Problematik vid översättning från danska till svenska. Malmö Högskola, 2005 (universitetsopgave). Indeholder bl.a. baggrundsinformation om dansk og svensk sproghistorie, oversættelsesteori og –problematik med skildring af lumske ligheder og en gennemgang af generelle forskelle mellem svensk og dansk skriftsprog. Plus oversættelse af danske kulturtilknyttede ord. Tilgængelig på: <http://dspace.mah.se:8080/bitstream/2043/1750/1/linngillberg.doc>

Nabosprogforståelse og falske venner

Et er ikke at forstå – dansk udtale er vanskelig, og svenske ord kan være det. Et andet er, når vi tror vi forstår, men det så viser sig, at vi i virkeligheden har misforstået. På svensk findes der nogle ord, der **ligner** dansk, men som slet ikke betyder det samme. Og omvendt.

Ord (på forskellige sprog) som har ens ordlyd, men ikke samme betydning, kaldes **falske venner**, og de kan skabe både komik og problemer i nabosprogssamtaler.

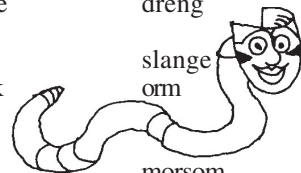
Forvekslingsord mellem svensk og dansk er for eksempel:

Kjol	nederdel
Disk	opvask
Kul	sjov
Et vidunder	et uhyre

Heldigvis er de fleste ord i skandinaviske sprog rigtig gode venner, så vi kan 'roligt' fortsætte med at snakke skandinavisk med vore naboer.

Eksempler på Falske venner svensk/dansk:

Svensk	Dansk
blöt	våd
mjuk	blød
grina	græde, tude
gråta	græde
skratte	grine
karameller	bolsjer
kola	karameller
frukost	morgenmad
lunch	forkost
glass	is til at spise
glas	glas
dräng	karl
pojke	dreng
orm	slange
mask	orm
rolig	morsom
lugn	rolig
blommor	blomster
plommon	blommer
varelse	et væsen
rum	værelse
springa	løbe
hoppa	spring
glasögon	briller
emaljögaglasöje	..
mås	måge
rumpa	mås

ORDLISTER OG ORDBØGER:

Liste over falske venner mellem svensk og øvrige nordiske sprog: http://sv.wikipedia.org/wiki/Lista_över_fälska_vänner_mellan_svenska_och_övriga_nordiska_språk

Tvärslå, en nordisk ordbok bestående av många sammanslagna ordböcker utvecklad i projektet Nordisk nätordbok. <http://ordbok.nada.kth.se/>

Skandinavisk ordbok på Nordiska skolnätet: <http://www.nordiskol.org/ordbog/>

LÆS MERE!

Links

- til faglig og fornøjelig kultur- og nabosprogsforståelse

Danmarks Radios multimedie netsted om **De nordiske sprog** „Hvad har svensk, norsk og dansk med hinanden at gøre? Alt. Og hip hop binder dem sammen.“ Netstedet har vundet The 2006 Best Global Website Award. Begrundelsen lød: Initiativet forsøger at fremme tværkulturel kommunikation mellem unge skandinavere med interesse i hip-hop musik. Alle tekster findes på dansk, svensk og norsk. Desuden er der eksempler på andre nordiske sprog som for eksempel færøsk og grønlandsk.
<http://www.dr.dk/nordisksprog/>

Sprogtræning og filmkundskab Norden i bio er en fælles nordisk sprogsatsning for skoler i hele Norden. Hensigten er, at eleverne skal forbedre deres nordiske sprogkundskaber ved hjælp af et filmbaseret undervisningsmateriale. Projektet gennemføres af Foreningerne Nordens Forbund (FNF) i samarbejde med de nordiske informationskontorer og støttes af bl.a. Nordisk Ministerråd og de tre skandinaviske filminstitutter.

Målgruppen i skoleåret 2007/2008 er de 10-12-årige. Ud fra forskellige perspektiver peger alle udvalgte film på „opvækst“ i Norden i dag. Filmene vil danne grundlag for diskussioner om bl.a. forelskelse, venskab, mobning, relationer til forældre m.m. Kompendiet indeholder bl.a. tekster om nordisk sprogforståelse. På Norden i bios hjemmeside er der et kontaktforum, hvor elever og lærere kan kommentere og diskutere filmene og undervisningen. Film, kompendium og hjemmeside findes på de fem nordiske rigssprog.
<http://www.nordenibio.org/>

„Nordiske billeder på nethinden og nordiske sprog i ørerne“ Nordisk Filmpakke omfatter seks nyere nordiske film og et netbaseret

undervisningsmateriale. Filmene kan give et nordisk perspektiv i undervisningen på ældste ungdomstrin. Alle filmene er forsynet med undertekster på dansk, svensk eller norsk. Nordisk Filmpakke er blevet til i et samarbejde mellem Nordspråk og Nordisk Film Vision og med støtte fra Nordisk Ministerråd.
<http://www.nordskol.org/film>

Webstedet **Valhalla** er en **nordisk børne- og ungdomskulturportal** med en omfattende samling af kommenterede links til websteder om børne- og ungdomskultur i Norden, de baltiske lande og Nordvestrusland. Allerede nu er der næsten 700 links på Valhalla samlet i linkssamlingen, kaldet vejviseren, til børne- og ungdomskultur.
<http://www.valhalla.norden.org/>

Välkommen till Nordiska skolnätet

[Nordiskt Skolnät logo]
 Det Nordiska skolnätet är en tjänst från Nordiska ministerrådet med huvudsyfte att underlätta och stimulera samarbete mellan skolor, lärare och elever i Norden.
<http://www.nordskol.org/nordspraak/skolenett/>

Nordspråk

er sammenslutningen af nordiske modersmåslærere og lærere, der underviser i et nordisk sprog som fremmedsprog. Vi arrangerer kurser, hvor nordiske lærere mødes, og vi udgiver undervisningsmaterialer og hjælper med til at danne netværk. Nordspråk. Vi arbejder med støtte fra Nordens Sprogråd, et udvalg under Nordisk Ministerråd.

<http://www.nordskol.org/nordspraak/>

Hvad går det nordiske sprog- og kulturprogram ud på?

Nordplus Nordiske Sprog- og Kulturprogram består af to dele; en del som er målrettet Nordens sprog, og en del som er målrettet mobilitet (dvs. besøg og udveksling) på grundskole- og gymnasieområdet.

Nordplus Nordiske Sprog- og Kulturprogram har to overordnede målsætninger i årene 2008-2011:

- At styrke sprogforståelsen, og i særdeleshed nabosprogsforståelsen (dansk, norsk og svensk).
- At stimulere interessen for, kundskab om og forståelse for nordiske kulturer, sprog og livsvilkår.
<http://www.ask.hi.is/page/nordplussprog>

Nordplus

är ett av det Nordiska ministerrådets viktigaste program som handlar om livslångt lärande. Mer än 10000 personer i den nordiska regionen får medel varje år. Programmen är: Nordplus Junior, Nordplus Högre utbildning, Nordplus vuxen och Nordplus Horisontal.
<http://www.nordskol.org/>

Tvårslå

är en nordisk ordbok bestående av många sammanslagna ordböcker utvecklad i projektet Nordisk nätordbok.
<http://ordbok.nada.kth.se/>

Sproget.dk er en ny sprogportal om det danske sprog

Sproget.dk skal være det sted på nettet hvor man finder vejledning, oplysning og svar på spørgsmål om det danske sprog og sprogforhold i Danmark.

Portalen skal være en hjælp i det daglige arbejde for sprogbrugere af alle slags, og den skal være et søgeredskab af høj kvalitet for alle der bare vil vide mere om sproget.
<http://sproget.dk>

Boganmeldelser

Nordens språk - med røtter og føtter

Har alle folk i Norden en gang kunnet forstå hverandre uten videre? Når og hvordan forandret det urnordiske språket seg til de moderne språkene islandsk, færøsk, norsk, svensk og dansk? Og hvorfor regnes finsk, samisk og grønlandsk ikke med til de nordiske språkene selv om de er språk i Norden?

Svarene kan du få i denne boka.

Nordens språk med røtter og føtter er en saklig og levende presentasjon av språk med en lang historie i Norden: de skandinaviske språkene, øy-språkene islandsk og færøysk samt samisk, grønlandsk og finsk. Boka forteller hvordan språkene er oppbygd, om deres historiske utvikling og de innbyrdes slektskapsforholdene.

Til boka knytter det seg et omfattende undervisningsmateriale som består av korte og lettilgjengelige tekster om språkhistoriske og språkpolitiske emner. Se <http://www.nordskol.org>

Nordisk Ministerråd
ISBN 92-893-1042-1

Sider: 128

Sprog: Norsk, dansk, færøsk, islandsk eller svensk version

Pris (ekskl. Moms): DKK: 150

Læs publikationen på
<http://www.norden.org/nordenssprak/>

NORDISK KANONADE

Af Luise Hemmer Pihl

Næsten 700 sider fortællinger og lyrik fra hele Norden: Grønland, Færøerne, Norge, Danmark, Sverige, Sameland, Åland og Finland. De ældste stykker fra omkring år 1200, de yngste op mod 1980. Det er *Nordisk litteratur til tjeneste* med undertitlen *Nordiske kanoniske tekster*.

Teksterne præsenteres for hvert land eller sprogområde for sig. Og inden for de enkelte lande er de udvalgte tekster grupperet i perioder: før 1800, 1800-1870, 1870-1914, 1914-1945, efter 1945.

Det ligger i sagens natur, at man ikke kan finde alt det, man kunne ønske sig, når der skal 800 års litteratur fra ni områder med - det er jo kun lidt mere end én side for hvert år eller mindre end 10 sider fra hvert område.

Så meget mere kan det undre, som der ødsles med siderne. For eksempel kan det da være meget interessant at vide, at Ebbe Skammelsens far bor både i Thy og i Tiveden. Selv om en anden én nok ville have foreslået den ene version erstattet af enten en anden folkevise, f. eks. den danske *Germand Gladensvend* med dens mørke tone af at være i skæbnens og mørkets magters vold - eller af den enestående *Frihet er den beste ting*

fra Sveriges middelalder.

Endnu mere ejendommeligt er det, at der bringes en lille bid af Holbergs *Maskerade* i en dansk og en norsk moderniseret udgave, som begge ville forekomme Holberg lige fremmede. Holberg skrev på sin tids dansk, og man fornemmer en anelse overflødig politisk korrekthed hos redaktørerne. Samme behandling får et afsnit af Amalie Skrams *Hellemysrfolket*. Norsk sensibilitet må man åbenbart ikke genere. Immigranten Aksel Sandemose derimod optræder kun på norsk.

Når vi kommer til de mere „eksotiske“, indslag fra Island, Færøerne, Finland og det samiske sprogområde ville det have været dejligt, om de to versioner af teksterne havde været trykt side om side i stedet for efter hinanden, så man kunne prøve, hvor langt man selv kunne komme med originalen.

Pladsmangelen fører nødvendigvis til proportionsforvrængninger. Således er Danmark 1800-1870 repræsenteret af (fine og gode) stykker af Kierkegaard og den evindelige *Kejserens nye klæder* af H.C. Andersen. Grundtvig, Blicher m. fl. er der ikke blevet plads til, selv om sidstnævnte have været oplagt med en jysk/rigsdansk udgave af for eksempel *Sældaaten* fra *Æ Bindstow*.

Udvalget er blottet for historie og politik. Der er ingen forklaring på opdelingen i perioder. Især savnes tekster, der kunne forklare, hvorfor 1945 er et skæringsår. Her ville et par bidder af for eksempel Nordahl Grieg eller Inger Hagerup have været velkomne.

Endelig skal det bemærkes, at den nordiske litteratur tilsyneladende ikke har leveret noget af interesse efter 1980.

Når alt dette er sagt, skal der råbes et stort hurra for en dejlig bog, som blev læst i den nylig overståede påskeferie hjemme hos os af tre generationer.

Nordisk litteratur til tjeneste - nordiske kanoniske tekster, redigeret af Torben Brostrøm og Anders Juhl Rasmussen med forord af undervisningsminister Bertel Haarder Udgivet af Nordisk Ministerråd. 690 sider indbundet, 188 danske kroner + moms. Kan bestilles på <http://www.norden.org/pub/sk/showpub.asp?pubnr=2008:002>

BUDSTIKKEN – Nyt om dansk-nordisk sprog og sprogøgt

Anmeldelse v. Jakob Buhl

Et tiltrængt løft i sprogdebatten!

Budstikken er båret oppe af engagement og viljen til nuancering. Nuancer, det at høre alle parter i en sag, det at komplettere det samlede billede ved netop at huske detaljen uden hvilken man ellers risikerer at se et vertikalt puslespil med huller, som får hele puslespillet til at vakle.

Netop disse ting ignoreres, springes over, glemmes eller udelades ofte i dag. Til skade for mangfoldighed, „højt til loftet“ og i sidste ende folkestyret. Til gavn for gruppepres, mobning, overfladiskhed og (ubevidst) uforkammethed.

I den sammenhæng er det befriende at læse *Budstikken*, der er båret af engagement, interesse og grundighed samt vilje til at stå ved et standpunkt, vilje til ikke at udelade detaljen, hvis den er vigtig for helhedsbilledet. Konkret er det også viljen til at forsvare modersmålets udbredelse, anvendelse og funktionalitet og i øvrigt ønsket om sproglig mangfoldighed.

I dag oplever vi jo en ønskløse, som rammer både vores og andres modersmål, tilegnelsen af andre fremmedsprog end engelsk, status for mange endogene mindretalssprog samt en forkludring af den store betydning samt midlertidige status for indvandreres modersmålsundervisning (fra flere sider, se „Frit Norden“ 1/2007 *Tanker om en dansk sprogpolitik*). Mange nationalsprogs fremtidige status trues ved helt åbenbart uigennemtænkte, men katastrofale nok seriøst mente, forslag om at indføre det vigtige fremmedsprog engelsk som officielt sprog ved siden af nationalsproget. Med det snobberi og den selvnedsbedømmelse vi oplever, kan det i værste fald føre til et funktionalitetstab for nationalsproget. Næsten alle steder, hvor et sprog har

mistet både funktionsdomæner og prestige, er det gået voldsomt tilbage (derunder i anvendelighed) eller er helt forsvundet.

Tidsskriftet *Budstikken* udmærker sig også ved mange relevante anmeldelser. Der kan blandt andet være tale om udgivelser indenfor emner som Nordens sprog, sproghistorie og sprogpolitik. Bladet har også et udpræget nordisk udtryk. Både med hensyn til artikler og anmeldelser.

I de første fem numre har to artikler været på svensk, resten på dansk.

Budstikken udgives af *Modersmålskredsen* og skrives af fagfolk.

Modersmålskredsen må ikke forveksles med *Modersmålselskabet* og deres blad *Sprog & Samfund*.

Modersmålskredsen er et idealistisk foretagende, ligesom Frit Norden. Redaktion for blad og hjemmeside, andre aktive i kredsen samt skribenterne er ulønnede. Kredsen står også selv for aktiviteter, som at indsamle artikler, kontakte nye skribenter, sørge for forsendelser og stable en økonomi bag bladet på benene. Bemærk den beskedne abonnementspris på 100 DKK. Men har man et vigtigt budskab, er det jo vigtigt at så mange som muligt føler, at de kan være med.

Dette blad har manglet i den danske debat, i hvert fald i den del af debatten, der har foregået udenfor sprogmiljøet, har haft brug for dette initiativ, men også for sprogfolkene selv, kan det være en kærkommen inspiration og et kærkoment forum, blandt andet også for de sprogfolk, der af forskellige grunde helt eller delvist får deres udkomme i andre sammenhænge.

Frit Nordens redaktion opfordrer alle til at tegne abonnement!

Udgiver: Modersmålskredsen,
www.modersmaalet.dk
Redaktion: Arild Hald Kierkegaard (ansv.), Loránd-Levente Pálfi, Christian N. Eversbusch.
Årsabonnement: 100 DKK.
Bestilling: Loránd-Levente Pálfi,
Fyensgade 10, 2, 2200 København N.
Tlf. (+45) 29 92 12 92.
E-post: llp@asb.dk

Nabosprogsdidaktik

Nabosprogsdidaktik

- Til læreren og læreruddannelsen
Af Lis Madsen (red.)
Dansk lærerforening (2006)
Pris ekskl. moms DKK 120,00
ISBN 978 87 7996 224 8

Nabosprogsdidaktik har til formål at give lærere og lærerstuderende en fornøden basisviden og ideer til, hvordan de bedre kan inddrage nabosprogene i danskundervisningen.

Bogen er en samling artikler skrevet af skandinaviske forskere, der alle lægger vægt på fordelene ved at forstå sit nabosprog.

Målet med at undervise i nabosprog er ikke at lære at tale norsk og svensk, men at udvikle en receptiv kompetence, således at man kan anvende sit eget sprog, når man kommunikerer med folk fra et naboland.

Artikelsamlingen består dels af en række baggrundsartikler, der giver en teoretisk viden om sprog, didaktik, uddannelsessystemer m.v., og dels af en række didaktiske artikler med vægt på hvad, hvorfor og hvordan.

Den indeholder endvidere tekster på dansk, svensk, nynorsk og bokmål.

Bogens 5 hovedafsnit er:

- Sprog
- Ung i Norden
- Det nordiske uddannelsessystem
- Ny litteratur i Norden
- Nabosprogsdidaktik.

Endelig er bogen bundet sammen af 7 historier af Louis Jensen, alle skrevet specielt til Nabosprogsdidaktik.

Bogen tænkes anvendt af lærere og lærerstuderende i hele Skandinavien.

Kilde: www.dansklf.dk/nabosprogsdidaktik

Frit Norden
co. Lerstrup
J. P. E. Hartmanns Allé 2-B
2500 Valby

Post kunde nr. 150011206

Fredag d. 19. sept – mandag d. 22. sept 2008

Udvidet årsmøde i FRIT NORDEN

På Jaruplund Højskole

Lundweg 2, D-24976 Handewitt, Sydslesvig

Vi har i år forlænget årsmødet, som gennemføres som et seminar i et dansk højskolemiljø. Der er indlagt bustur til Vestslesvig lørdag den 20. sept. Arrangementet, der starter fredag og slutter mandag, er tænkt som et forsøg på at etablere en vekselvirkning mellem den særlige kulturelle, historiske og politiske atmosfære i grænselandet og aktuelle nordiske problemstillinger og mærkesager

Tema: **Norden møder Sydslesvig:
Norden og nordisk samarbejde som
inspiration for Sydslesvigs mindretal
– og omvendt**

Vi har lagt os i selen for at sammensætte et program, som også er spændende for Norden- og Sydslesvig-interesserede, der ikke allerede er medlemmer:

I programmet medvirker tidligere landdagsmedlem og fhv. chefredaktør *Karl Otto Meyer* og nuværende landdagsmedlem *Anke Spoorendonk*, Sydslesvigsk Vælgerforening (SSV). Der er derudover tilsagn om foredrag og indslag fra følgende: Jaruplund Højskoles forstander *Dieter Küssner*, forfatteren *Jens Rosendal*, fhv. friskolelærer *Anni Thordahl Andersen*, formand for Foreningen Norden i Danmark *Frode Sørensen*, leder af det nordiske informationskontor i Flensburg *Anette Jensen* samt seniorrådgiver *Johan Lindblad*, Nordisk Ministerråd, Kbh. Vi får desuden mulighed for at møde elevambassadørerne fra det danske gymnasium Duborg-skolen i Flensburg.

I programmet er der indlagt en hel-dagstur med bus til Vestslesvig, hvor vi bl.a. besøger Frøslevlejrens Museum, Ladelund, tidligere koncentrationslejr-museum og Mikkelsberg, Nordisk center for kunst og cricket.

Årsmødet rummer desuden **generalforsamling** i følge vedtægterne. Den er åben for alle.

Ankomst fredag den 19. sept. mellem 16.00 og 18.00.

Afrejse mandag den 22. sept. efter frokost.

Tilmelding: Senest den 1. sept. til Hanne Kock, tlf. 4097 9425; e-post: hannekock@post.tele.dk. Pris: 1.600,00 kr., som dækker indkvartering, forplejning, bustur mv. Tillæg for enkeltværelse på 150,00 kr. Der er 20 enkeltværelser og 14 dobbeltværelser på højskolen, alle med bad og toilet.

Mere om Jaruplund Højskole på: <http://www.jaruplund-hoejskole.de/show.php?id=1>

PÅ GENSYN!

STØT FRIT NORDEN

i arbejdet for folkestyre og et frit internationalt samarbejde med udgangspunkt i nordisk menneskesyn og fællesskab. Foreningen er tværpolitisk og uafhængig af andre organisationer. **Bliv medlem eller abonnent.**

Nærmere oplysninger hos
landssekretær

Hanne Kock
Ryslingevej 24
DK-8270 Højbjerg
hannekock@post.tele.dk

Eller hos formændene:

Frit Norden, Danmark:
Jesper Morville
Christianshvidevej 3, 1. sal
DK-2920 Charlottenlund
tlf. +45 39 63 35 37
JesperMorville@mail.dk

Frit Norden, Norge:

Torbjørn Dahl
Hunderfossvn. 24
N-2625 Fåberg, Norge
tlf. +47 61 26 14 58
tordahl@online.no

Frit Norden, Sverige:

Jörgen Bengtson
Långholmsgatan 16, 5 tr
Se-117 33 Stockholm
tlf. +46 (0)8 720 20 23
mobil +46 (0)706 60 55 60
jorgen@infopress.se

Eller besøg vores hjemmeside:

<http://www.fritnorden.dk>

**Fri-eksemplarer af dette
blad kan fås ved
henvendelse til en af
ovennævnte adresser**